

**MTA Law Working Papers
2020/22.**

**Az Alkotmánybírósági ítéletek
hálózatának elemzése**

Ződi Zsolt

**Magyar Tudományos Akadémia / Hungarian Academy of Sciences
Budapest**

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

Az Alkotmánybírósági ítéletek hálózatának elemzése

Zódi Zsolt

Tudományos főmunkatárs
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Eötvös József Kutatóközpont
Információs Társadalom Kutatóintézet

Tudományos munkatárs
Eötvös Loránd Kutatói Hálózat
Társadalomtudományi Kutatóközpont
Jogtudományi Intézet

Bevezetés – a tanulmány ambíciója

Ez a tanulmány a jogi hálózat kutatások immár csaknem két évtizedes diskurzusához kíván hozzájárulni, és egy nagyobb kutatás részeként született. A nagyobb kutatás a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Információs Társadalom Kutatóintézetében zajlik, és a „Hálózatok a jogban” címet viseli. Annyiban próbál a lentebb bemutatott jogi területen lezajlott „szokásos” hálózat kutatásoknál ambiciózusabb lenni, hogy egyszerre, és egymásra tekintettel is szeretne több, a jogban található hálózatot megvizsgálni. A jogi hálózat kutatások ugyanis az esetek többségében valamilyen precedensrendszerben működő felsőbb bíróság hivatkozási hálózatát vizsgálják, (ahogy ez a tanulmány is), mi ugyanakkor szeretnénk a rendes- (alsó) bírósági gyakorlatot, és ezen belül a jogszabályi és felsőbb bírósági irányítási eszközre történő hivatkozási gyakorlatot is elemezni, valamint később a jogszabályok egymás közti hivatkozási gyakorlatát is. Azaz a jogrendszert legalább négy csoportba sorolható szövegek (jogszabályok, rendes bírósági ítéletek, Kúrai elvi irányítási szövegek, Ab határozatok) hálózatoként felfogni, és ezen belül is többféle jogi szövegtípus, (a jogforrások és a működési szövegek Zódi 2017) komplex halmazaként vizsgálni. Ezen felül, ahogy azt több helyen jelzem is nemcsak hivatkozási hálózatokra akarunk koncentrálni, hanem a későbbiekben a hivatkozások kontextusát is figyelembe szeretnénk venni, és az eredményeket számítógépes nyelvészeti eszközökkel is kiegészíteni.

Jelen tanulmány tehát ennek a nagyobb kutatási programnak az első lépcsője, vagy ahogy ezt korábban a kollégáimmal gyakran tréfásan elneveztük, egyfajta „bemelegítés”, mivel csak egy szokásos, „rutin” feladatot végeztünk el benne, a magyar Alkotmánybíróság (Ab) határozatainak egymásra történő hivatkozásaiból kirajzolódó hálózat elemzését.

A tanulmány felépítése az alábbi: előbb a hálózatok tudományának a jog világában történő alkalmazását ismertetem röviden, majd az Ab határozatok hivatkozási hálózatának néhány alapvető tulajdonságát. A tanulmány harmadik része egy kisebb terület, az Ab szólásszabadsággal kapcsolatos határozatainak hálózatát vizsgálja.

Jelen tanulmányt azért publikáljuk az *MTA Law Working Papers* internetes felületén, hogy minél rövidebb idő alatt minél több, akár a hálózatkutatással, akár az Ab ítélkezési gyakorlatával foglalkozó szakemberhez elérhessen. Kritikájukra, megjegyzéseikre nagyon számítunk.

Végül szeretném köszönetemet kifejezni a Wolters Kluwer Hungary jogi tartalomszolgáltató vállalat munkatársainak, akik még 2018-ben elkészítették számomra az Ab határozatok első adatbázisát, amelyből jelen tanulmány készült, Sidló Csabának a SZTAKI matematikusának, aki az adatok tisztításában, rendszerezésében és az alapvető gráftulajdonságok kiszámításában vett részt, Nagyzezsda Kaljazinának, egykori Corvinusos tanítványomnak, aki a vizualizálásban segítette munkámat, és Török Bernátnak, aki a szólásszabadság alkotmánybírói bírósági judikatúrájának megértésében volt segítségemre.

A hálózatkutatás a jogban

A hálózatok tudománya valamikor a 2000-es évek elején jelent meg a jogtudomány horizontján, egyszerre több területen is. (Jó áttekintést ad róla Whalen 2016) Hálózat a jogban lehet a jogi szövegek közötti összefüggések hálózata, - amely összefüggés lehet explicit, vagy implicit hivatkozás, vagy jogszabály-módosítás (hatályon kívül helyezés) (ld. lentebb) – valamint lehet intézmények, vagy emberek (pl. bűnözők vagy jogászok – Katz és Stafford 2008) hálózatait kutató vizsgálódás is.

Bár a „hálózati szemlélet”, azaz a módszertan csakugyan új volt ezeknél a kutatásoknál, ám a *kutatás tárgya*, az egyes jogi dokumentumok közötti explicit vagy implicit hivatkozások, sok szempontból nem. A jog világában az autoritások idézése a legkorábbi időktől jelen van, sőt a *Lex Citationis* óta, amely az idézhető autentikus jogtudósokat és ezek „erősorrendjét” határozta meg, kihagyásokkal ugyan, de szabályozott eljárás¹. Az ítéletek közötti idézéskapcsolatokat, pontosabban a bejövő idézések fokszámát és milyenségét a tömeges ítélet-közzététel megjelenése óta, (lényegében az írógép feltalálása után nem sokkal, a 19. század végén) elkezdtek felhasználni az Egyesült Államokban egy merőben gyakorlati célra, a bírói ítéletek *fontosságának, autoritásának*, mérésére. A *Shepard Citorator* – ma már elektronikus formában – nemcsak ma is fontos eszköze a jogászoknak, hanem bizonyíthatóan inspirálója volt a Eugene Garfield által kifejlesztett, és máig létező Science Citation Indexnek, amely sok szempontból a ma létező tudomány-metriai módszerek alapja.²

¹ Itt hadd jegyezzem meg, hogy a Iustinianus által 530-ban kiküldött bizottság a Lex Citationisra tekintet nélkül 39 jogtudós műveiből válogatva állította össze a Digestát, amelyben azonban 1/3 részt tett ki az Ulpianusra, 1/6 részt Paulusra, 1/18 Papinianusra történő hivatkozás, amely nagyon úgy fest, hogy hatványeloszlást és skálafüggetlenséget jelent. Így hát már a Digesta is skálafüggetlen hálózat volt.

² Jelenleg a módszertan és a kiadvány a Thomson Reuters tulajdonában van.

http://thomsonreuters.com/products_services/science/science_products/a-z/science_citation_index/

Garfield több helyen nyilatkozott a projektről, és az ötletéről, pl. a Chemical Intelligencer 1999 októberi számában Istvan Hargittainak, (p. 26-31. – elektronikus verziója:

<http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/chemicalintelligencerp26y1999.pdf>) valamint a *webofstories* oldalon közzétett videointerjúbán: <http://www.webofstories.com/play/19446>

Az idézett interjúbán Garfield mesél arról, hogy az '50-es években, amikor a tudományos közlemények mennyisége áttekinthetetlen lett, indítottak egy projektet a John Hopkins egyetemen a helyzet megoldására. A Hopkins egyetem PR részlege a projektről beszámolt a sajtónak, amely országosan is hírét vitte annak. Garfield egy napon zöld tintával, kézzel írt levelet kapott egy bizonyos William C. Adair úrtól, aki akkor már a Shepard Citation Services nyugalmazott alelnöke volt, és beszámolt neki arról, hogy az 1870-es évektől kezdve működő, és az esetjogon belüli hivatkozásokat listázó Shepard ötletét ők is alkalmazni akarták a tudomány területén is, de abban végül semmi gyakorlati hasznót (azaz profitot) nem láttak, így letettek róla. Garfield – mivel akkor még nem is ismerte egyáltalán a Shepard-ot, - elkezdett érdeklődni iránta, és amikor végül átlátta a lényegét, az teljesen megváltoztatta a gondolkodását. Addig ugyanis a cikkek tartalmát akarták kivonatolni és indexelni

A jogtudomány az '50-es években figyelt fel a hivatkozáskapcsolatokra, mint elemezhető adatra, elsősorban Merryman (Merryman 1953) munkássága nyomán, aki előbb az '50-es években, majd húsz év elteltével újra elemezte a Kaliforniai Legfelsőbb Bíróság ítéleteiben található hivatkozásokat. Részben Merryman munkássága nyomán, és ennek módszertanát átvéve, részben más nézőpontokat alkalmazva az USA sok tagállamában³ folytak hasonló kutatások, (áttekintésüket ld. Manz 1995). Kontinentális jogrendszerre vonatkozóan tudomásom szerint először Wagner-Döbler és Lothar (1992) végeztek hivatkozás-statisztikai kutatásokat (a német bírósági ítéletekben), majd sokan a világ különböző országaiban, pl. Új-zélandon (Smyth 2000), Belgiumban (Haegen 2017) Magyarországon (Zódi 2014), Szlovéniában (Štajnpihler 2015) is születtek ilyen elemzések. Természetesen az EU bírósága, (Derlén and Lindholm 2017) és az Emberi Jogok Európai Bírósága (Lupu és Voeten 2010) sem maradhatott ki. Külön kell kezelni azokat a kutatásokat, amelyek nem autoritásokra történő hivatkozási hálózatokat vizsgáltak, hanem a jogszabályok szövegét módosító más jogszabályokat vették górcső alá. (pl. Koniaris et al. 2017) Sajátos, és kissé zsákutcának tűnő próbálkozásnak minősíthetjük azt az ötletet, amely a fraktálgeometriát akarta alkalmazni a jog világára, szintén a hivatkozásokból kiindulva. (Post et al 2000). Mások a szabadalmakban található (Strandburg et al 2006), ismét mások a jogtudományi cikkere történő hivatkozásokat elemezték. (Shapiro 1985). Landes és Posner (1976) a jog gazdasági szemléletét alkalmazva tárták fel, hogy hogyan „gazdálkodik” a bíróság a korábbi esetekbe zárt „tőkével”. Összességében tehát elmondható, hogy a jogi szövegek összefüggései kvantitatív elemzésének kifejezetten gazdag hagyományai vannak. (A legújabb áttekintést a „jog, mint adat” kutatásokról ld. Livermore és Rockmore 2019)

Ehhez a gazdag hagyományhoz csatlakozik a 2000-es évek közepén-végén a hálózat kutatás szemlélete. Ahogy azt a téma egyik vezető tankönyve részletezi, a hálózatok mindenütt körülvesznek bennünket, és a gráfelmélet formájában a matematikában is igen hosszú múltra tekintenek vissza. (Barabási 2016) Különösen érdekes, hogy a természetes hálózatok kísértetiesen hasonló szerkezetet vesznek fel, amint elérnek egy bizonyos nagyságot, és úgy fest, hogy ez az ún. skálafüggetlen eloszlás ontológiailag már a legegyszerűbb organikus struktúrákat pl. a fehérjéket is jellemzi.

Az Ab határozati hivatkozás-hálózat alapvető jellemzői

A hálózat alapvető statisztikai adatai

A magyar Ab ítéletei azért elemezhetőek jól, mert egy viszonylag kis számú elemből (határozatból) álló hálózatról beszélünk. Az alap-adatbázist Excel táblázat formájában kaptam meg még 2018 folyamán a Wolters Kluwer jogi kiadóvállalattól. Az adatbázis minden, a Jogtár rendszerben szereplő Ab határozatot tartalmazott 1990-től 2018 februárjáig, összesen 9060 határozatot. Az excel táblázat az egyes határozatokról az alábbi adatokat tartalmazta: a határozat száma és címe, az adott Ab

egyre jobban „sűrített” szurrogátumokkal. A Shepard azonban nem a tartalomra, hanem a „dokumentumra”, helyesebben annak hivatkozására koncentrált. Garfield ekkor döbönt rá, hogy a kognitív autoritás mérésére az adott dokumentumra történő hivatkozásokat kell indexelni.

A módszer nemcsak sikeres lett, hanem a „fontosság” mérésére máig ezt használják olyannyira, hogy a legismertebb internetes keresők is ezt alkalmazzák, csak már a hiperlinkeket számolva, illetve a hiperlinkek kiindulópontjának környezetét felmérve. Page és Brin, a Google feltalálói, az ötletet ismertető cikkükben (Brin és Page 1998) így írnak erről: „Academic citation literature has been applied to the Web, largely by counting citations or backlinks to a given page. This gives some approximation of a page’s importance or quality. PageRank extends this idea by not counting links from all pages equally, and by normalizing by the number of links on a page” (Brin és Page 1998:109)

³ Manz (1995) említi, Arkansas, Kansas, Maryland, New York, Észak-Karolina és Ohio államokat, mint amelyekről publikáltak hasonló kutatásokat.

határozatra más Ab határozatok általi hivatkozásokat, - amelyekről jelen írás is szól, - és a külső, azaz mindenféle más jogi instrumentumra – túlnyomórészt persze az Alkotmányra, ill. Alaptörvényre illetve magyar jogszabályokra történő hivatkozásokat. Ezen felül az adott határozatot előadóbíróként jegyző bíró neve, illetve a különvéleményt és a párhuzamos indokolást adó bírák neve szerepelt külön mezőben, illetve az eljárás típusa. Itt mindjárt érdemes megemlíteni, hogy a legtöbb mezőt a kiadó nyerte ki az adatbázisból, így pl. a címet, és a legfontosabb adatot, a hivatkozásokat. Mivel a kinyerés gépi eszközökkel történt, (de ha kézi módszerrel történt volna is ugyanez lenne a helyzet), természetesen lehetnek hibák az adatbázisban. Ugyanakkor a szűrőpróbaszerű ellenőrzések azt mutatták, hogy ezeknek a száma olyan elenyésző, hogy a nagy képen valószínűleg semmilyen módon nem módosítanak.

Ez a cikk ebből az adatbázisból csak az Ab határozatok *egymás közti* hivatkozásairól szól, de itt érdemes mindjárt megjegyezni, hogy az Ab határozatok természetesen nemcsak saját magukra hivatkozhatnak, hanem tartalmazznak „külső” hivatkozásokat, azaz az Alkotmány (Alaptörvény) egyes rendelkezéseire, törvényekre és rendeletekre is, sőt találunk köztük EU-s normákra (az EU különböző szerződéseire, egyéb jogi instrumentumaira), a Kúria egyedi (lajstromszámú), és szerkesztett határozataira, elvi irányítási eszközeire, sőt, még magán-jogesetgyűjteményekben, (mint amilyen a Wolters Kluwer által kiadott, és az ítéltáblák judikatúráját feldolgozó Bírói Döntések Tára – BDT), közzétett ítéletekre, vagy szakirodalomra történő hivatkozásokat is, összesen 33 370 dokumentumra, történő összesen több mint 165 000 darab hivatkozást. Ezekkel a hivatkozásokkal egyelőre nem foglalkoztunk, de meg kell jegyezni, hogy az Ab külső dokumentumokra történő hivatkozási gyakorlata éppen olyan érdekes lehet az elemzés számára mint a belső hivatkozások. Ezek a hivatkozások ugyanis részben tükrözik azokat a társadalmi problémákat, életviszonyokat, - és adott esetben ezek időbeli változásait – amelyekkel az Ab szembesült, de pl. az Alaptörvényre történő hivatkozások az Ab alkotmányjogi érveinek változását, az EuB ítéleteire, vagy EU jogi instrumentumokra történő hivatkozások az Európai Unió felé irányuló, az EJEB ítéleteire történő hivatkozások pedig az ET alapjogi felfogása iránti attitűdöt, és ennek változását is mutatják. Elemzésükre később kerítünk sort.

Itt kell megemlékeznünk arról is, hogy az Ab határozatai ebben az adatbázisban nincsen részekre bontva, azaz a többségi döntés, a különvélemények és a párhuzamos indokolások egy dokumentumnak minősülnek. Sem a kimenő hivatkozások, sem a bejövők nincsenek aszerint megkülönböztetve, hogy kimenők esetén a különvélemény hivatkozott-e egy másik dokumentumot, (és melyiket), vagy a többségi döntés, és fordítva, hogy a különvélemény kapta-e a hivatkozást, vagy a többségi döntés. Ráadásul az utóbbit, tehát például egy különvéleményre történő hivatkozást (azaz rész-dokumentumra *bejövő* hivatkozásokat) gyakran nem lehet egyértelműen a hivatkozás alapján felismerni, mert azt nem egyértelmű numerikus azonosítókkal hivatkozzák, hanem pl. „az XY bíró különvéleménye az XX/YYYY Ab határozatban” fordulattal, amely hivatkozások kigyűjtése külön szövegfelismerő algoritmusokat feltételezne. A *kimenő* hivatkozásokat, tehát a különvéleményekben és párhuzamos indokolásokban található kimenő hivatkozásokat ugyanakkor megszereztük, és egy következő tanulmányban közzé is tesszük az ehhez kapcsolódó eredményeket.

A határozat-halmaz alapvető jellemzői az alábbiak voltak:

teljes évek száma	29
döntések száma	9060
hivatkozó döntések száma	7369
hivatkozott döntések száma	3962

hivatkozások száma (súlyozott, többszörös idézésekkel)	64010
élek száma (hivatkozó - hivatkozott döntés párok száma, súlyozatlan)	51795
bírók száma	50
előadóbíró	45
különvéleményt adó bíró	43
átlagos év 2018 előtt	
döntésszám	308
hivatkozásszám	2243
hivatkozó döntések száma	258
hivatkozott döntések száma	551
átlagok	
fokszám	11.4
súlyozott fokszám / hivatkozások száma (többszörös hivatkozásokkal)	14.1
befok (hivatkozó döntések száma)	5.71
súlyozott befok	7.06
kifok (hivatkozott döntések száma)	5.71
súlyozott kifok	7.06
külső hivatkozások	165303
hivatkozott jogszabályok száma	33366
hivatkozó döntések száma	9020

1. táblázat

Az Ab határozat-halmaz fő statisztikai adatai

Ahogy ez a statisztikából kitűnik a teljes halmaz 9060 döntést tartalmazott, és ebből 7369 határozat tartalmazott más Ab döntésre történő hivatkozást. (Tehát igen sok olyan döntése van, amely nem tartalmaz más Ab határozatra hivatkozást, ugyanakkor a fentebbi táblázat utolsó sorában azt is láthatjuk, hogy ezek jellemzően azonban tartalmaznak jogszabályokra történő hivatkozásokat. (9020 a 9060-ból)

A korábbi Ab határozatra történő hivatkozást nem tartalmazó határozatok vegyes képet mutatnak, de túlnyomórészt olyan ügyrendi-technikai jellegűek mint az Országos Választási Bizottság határozatait felülvizsgáló határozatok, önkormányzati rendeletek felülvizsgálata körében hozott elutasító jellegű határozatok, bírói megbízás vagy más eljárási-szervezeti döntést tartalmazó határozatok, és egy utolsó, rendkívül érdekes kör, amely az egész témánk szempontjából tanulságos: a '90-es évek legelején hozott döntések, köztük néhány nagy „landmark case” ahol az Ab még egyszerűen nem tudott mire hivatkozni, hiszen alig volt még hivatkozható határozata. Ilyen, korábbi Ab határozati hivatkozást nem tartalmazó ítélet pl. a híres 23/1990 (X.31.) Ab határozat a halálbüntetés eltörléséről is. A 64 010 összes hivatkozáskapcsolat 51 795 élt ad ki, mivel egy határozat egy másik határozatot többször is hivatkozhat, sőt, a fontos döntéseket egy adott területen az őket követő ítéletek jellemzően többször hivatkozzák. Ez, a többszöri hivatkozás az oka annak is, hogy az átlagos ki- és a be fokszámok és ezek súlyozott változatai egymástól eltérnek. Míg az 5,71, addig a súlyozott 7,06. Az átlagos be-fokszám azt jelzi, hogy egy határozat átlagban hány hivatkozást kap egy másik határozattól, ha két határozat közt nem nézzük a többszöri hivatkozásokat. A súlyozott be fok esetén pedig minden, tehát a többszöri hivatkozásokat is megszámloljuk, és elosztjuk az összes

hivatkozható határozat számával. Az átlagos ki foksám természetesen ugyanannyi mint a be foksám, hiszen ami az egyik határozatból kiinduló hivatkozás, az a másikban bejövő.

Az átlagos foksámok persze egy olyan skálafüggetlen hálózatról, mint amilyen az Ab határozatok halmaza nem sok mindent mondanak el. Érdekesebb, az, hogy a hivatkozások többségét, akárcsak a többi skálafüggetlen hálózatban a határozatok egy kis csoportja gyűjti be.

A sok szempontból mintaként használt, és fentebb már említett Fowler et al. cikk az USA Legfelsőbb Bíróságának határozatairól még akkor is igen hasonló képet mutat, hogy ott egy jóval hosszabb időszakról beszélhetünk, (1791 és 2005 közötti időszak). A határozatok száma ott 26 681 volt, csaknem háromszorosa az Ab döntéseinek, mivel azonban a teljes évek száma ott 214 volt, az évi átlagos döntésszám ott csak 125 döntés volt, (szemben a magyar Ab 321 döntésével.). A Fowler cikk nem tartalmazza az összes él (hivatkozás) számát, csak a cikkben feldolgozott kisebb részgráfra, de lehet indikációnk egy közzétett grafikonról, amelyben a listavezető egy ítélet 5000 körüli befokszámmal, az ítéletek túlnyomó többsége azonban csak egy hivatkozást tartalmaz. A grafikont a magyar mellett mutatom be. (1. és 2. ábra)

Az adatbázis 1709 olyan csomópontot is tartalmazott, amelyek nem hivatkoznak más Ab határozatokra. (Kimenő foksámuk nulla). Ezek túlnyomó többsége önkormányzati rendelet alkotmányellenességével, az Országos Választási Bizottság határozatainak felülvizsgálatával foglalkozó, 2012 után pedig általában az alkotmányjogi panaszok visszautasítása tárgyában hozott határozat. Mint említettem ezek viszont szinte mind tartalmazznak jogszabály-hivatkozást, akárcsak egy rendesbíróági határozat.

Jóval érdekesebbek azok a határozatok, amelyeknek a bemenő foksáma nulla, azaz nem hivatkozik rájuk egyetlen határozat sem: ezekből a határozatokból 5097 darab volt, tehát a teljes határozathalmaz több, mint fele. A két halmaz metszéspontjában pedig 1138 határozatot találhattunk: ezek a csomópontok teljesen magukban állnak, sem kifelé, sem befelé nem rendelkeznek semmilyen kapcsolattal. Ezek olyan technikai, ügyrendi jellegű határozatok, amelyek pl. öttagú tanácsok felállításáról, egyesbírók kijelöléséről stb. szólnak. Érdekes a 2012-es év, amikor 142 ilyen „árva” határozat született, amelyből 107 darab a Ctv. 4. és 6. §-ait, valamint a 10/1998-as IM rendeletet támadó indítványt utasított el. Ilyenből még 2013-ban is volt 5 darab.

Néhány gráftulajdonság

Az első, talán szokványosnak mondható adat az, hogy a bejövő hivatkozások, (a leghivatkozottabb határozatok) versenyét technikai-eljárásjogi jellegű határozatok nyerik meg. Ez világszerte sok-sok bíróság és hatóság esetében így van, és ez alól nem kivétel az Ab sem. Ezek közül is a leghosszabb ideig használt 2001-es ügyrend összesen több mint 1400 határozattól kapott hivatkozást. Kevéssel lemaradva tőle következik az új ügyrend, valamint a régi ügyrend egységes szerkezetbe foglalt változata, majd az Ab határozatainak közzétételéről szóló teljes ülési határozat.

A legtöbbet hivatkozott határozatok listája így néz ki.

Határozat száma	Határozat címe, és a benne hivatkozott elvi tétel	Bejövő hi-vatkozókó doku-	Bejövő hi-vatkozások
-----------------	---	---------------------------	----------------------

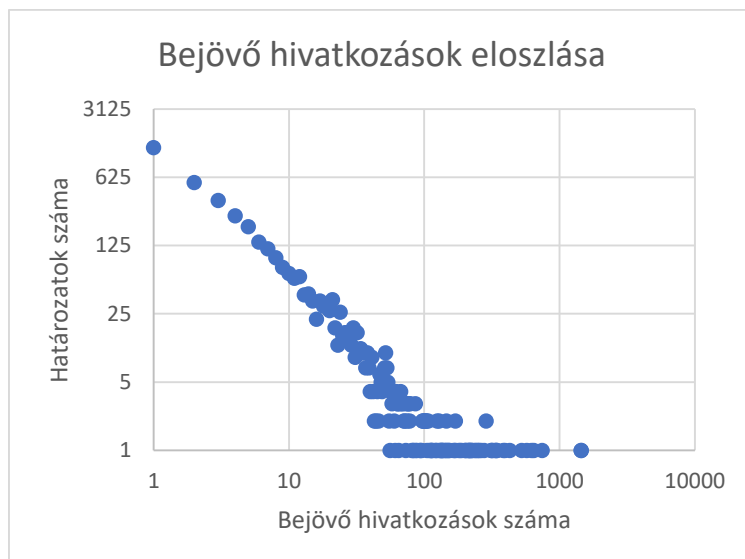
		men- tu- mok	
3/2001. (XII. 3.) Tü. határozat	az Alkotmánybíróság ideiglenes ügyrendjéről és annak közzétételéről	1447	3227
1001/2013. (II. 27.) AB Tü. határozat	az Alkotmánybíróság ügyrendjéről	1445	3461
2/2009. (I. 12.) Tü. határozat	az Alkotmánybíróság ideiglenes ügyrendjéről és annak közzétételéről szóló, módosított és egységes szerkezetbe foglalt 3/2001. (XII. 3.) Tü. határozat közzétételéről	747	1763
21/1990. (X. 4.) AB határozat	az Alkotmány 70/A. §-ának értelmezéséről. („ Személyek közötti, alkotmányértő hátrányos megkülönböztetés akkor állapítható meg, ha valamely személyt vagy embercsoportot más, azonos helyzetben lévő személyekkel vagy csoporttal történt összehasonlításban kezelnek hátrányosabb módon ”)	646	648
61/1992. (XI. 20.) AB határozat	jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára és megsemmisítésére irányuló indítvány ügyében meghozta az alábbi („ [a] jogegyenlőség lényege, hogy az állam mint közhatalom, s mint jogalkotó köteles egyenlő elbánást biztosítani a területén tartózkodó minden személy számára. Ebben az összefüggésben nem tehet különbséget közöttük faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerint ”)	623	624
9/1990. (IV. 25.) AB határozat	a magánszemélyek jövedelemadójáról szóló 1989. évi XLV. törvény 34. § (3) a) és b) pontjában foglalt rendelkezések megsemmisítésére irányuló kérelem elutasításáról („ a jognak mindenkit egyenlőként kell kezelnie, azaz a jogalkotás során a jogalkotónak mindegyikük szempontjait azonos körülményekkel, elfogulatlansággal és méltányossággal, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell értékelnie ”)	575	575
35/1994. (VI. 24.) AB határozat	A termőföldről szóló elfogadott, de még ki nem hirdetett törvény rendelkezései alkotmányellenességének vizsgálata. „ az alapjognak nem minősülő egyéb jogra vonatkozó, személyek közötti hátrányos megkülönböztetés vagy más korlátozás alkotmányellenessége akkor állapítható meg, ha a sérelem összefüggésben áll valamely alapjoggal, végső soron az emberi méltóság jogával, és a megkülönböztetésnek, illetve korlátozásnak nincs tárgyilagossággal mérlegelés szerint észszerű indoka, vagyis önkényes ”	526	527
9/1992. (I. 30.) AB határozat	a törvényességi óvás jogintézményének alkotmányellenességéről (a jogbiztonság tartalma: „[a] jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. A jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze,	431	431

	egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.”)		
25/1999. (VII. 7.) AB határozat	az Országos Választási Bizottságnak országos népszavazás kitézésére irányuló aláírásgyűjtő ív ellen benyújtott kifogásokról (aláírásgyűjtő ív vizsgálatának szempontjai)	396	396
64/1991. (XII. 17.) AB határozat	A terheesség megszakítására vonatkozó szabályok rendeletben való meghatározása alkotmányellenes. („Valamely alapjog tartalmának meghatározása és lényeges garanciáinak megállapítása csakis törvényben történhet, törvény kell továbbá az alapjog közvetlen és jelentős korlátozásához is”)	386	386
335/B/1990. AB végzés	Magyar Köztársaságban élő nemzeti és nyelvi kisebbségek országgyűlési képviselétéről szóló 1990. évi XVII. törvény megsemmisítéséről szóló indítványról. („hatályon kívül helyezett, illetőleg módosított jogszabályi rendelkezés alkotmányosságának vizsgálatára az Alkotmánybíróság hatásköre csak akkor terjed ki, ha annak alkalmazhatósága is eldöntendő kérdés”)	345	345
32/1991. (VI. 6.) AB határozat	Horváth József, továbbá a külön listán szereplő 1796 társa indítványozóknak jogszabály alkotmányellenességének megállapítása és megsemmisítése iránti indítványa („Személyek közötti, alkotmányértő hátrányos megkülönböztetés akkor állapítható meg, ha valamely személyt vagy embercsoportot más, azonos helyzetben lévő személyekkel vagy csoporttal történt összehasonlításban kezelnek hátrányosabb módon”)	342	343
137/B/1991. AB határozat	a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló 1988. évi XXIV. törvény 15. §-a, a vállalkozói nyereségadóról szóló 1988. évi IX. törvény 14. § (1) bekezdése, az általános forgalmi adóról szóló 1989. évi XL. törvény 69. § (1) bekezdése alkotmányellenességének vizsgálatáról. („Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a támadott norma helyébe lépő hasonló tartalmú szabályozás az indítványban megjelölt szempontok alapján vizsgálandó.”)	340	340
37/1992. (VI. 10.) AB határozat	Jogszabály alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló indítványok, valamint mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség megszüntetésére hivatalból indított eljárás („A sajtószabadságnak a demokratikus közvélemény kialakulásában és fenntartásában betöltött központi alkotmányos szerepe”)	333	333

2. táblázat

Az Ab leghivatkozottabb határozatai

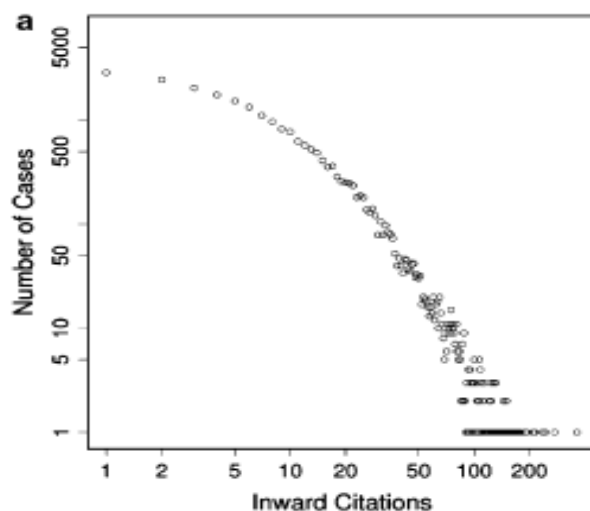
A bejövő hivatkozások pedig szintén mondhatni megszokott módon skálafüggetlen eloszlást mutatnak. A legtöbb döntést egyetlen másik döntés hivatkozta, és fordítva, a 70 és 1400 közötti hivatkozást kapó döntésekből csak egy-két darab van.

1. ábra

A bejövő hivatkozások eloszlása az Ab határozataiban

Ugyanez – az érdekesség kedvéért - Fowler et al-nál (2007) az USA LB (1791-2005) esetén így néz ki.

2. ábra

A hivatkozások eloszlása az USA LB határozataiban Fowler et al (2007) alapján

Jól látható, hogy az USA LB ítélethalmaz jóval több határozatot tartalmaz, (y tengely), de az eloszlás igen hasonló így is, és mindkét diagrammon elsöprő többségben vannak az 1-2 hivatkozást kapott határozatok.

A hivatkozó dokumentumok és a hivatkozások száma csak az ügyrendi-eljárási jellegű határozatoknál tér el. Azaz, míg az eljárásrendeket jellemzően többször hivatkozzák egy határozatban, (akárcsak egy-egy eljárási kódexet egy bírói ítéletben) a többi határozatot jellemzően egy későbbi határozat egyszer említi, hivatkozva (akárcsak jellemzően a precedens-rendszerekben a precedenseket.)

Ha a halmazból kivesszük az eljárási határozatokat, és figyelmünket az érdemi határozatokra koncentráljuk, nem meglepő, hogy a legtöbbet idézettek a 90-es évek elején született döntések,

amelyek valamilyen központi alkotmányos kérdésben foglalnak állást. Ezek közül is a legnépszerűbb a 21/1990-es Ab határozat, amely a diszkrimináció tilalmát mondja ki, még a korábbi alkotmány 70/A. § értelmezéseként. De az utána következő három határozat (61/1992, 9/1990, 35/1994) is mind a diszkriminációtílamról, és a jogegyenlőség, mint érték értelmezéséről szól. A lista második részében pedig, egy kivétellel a jogállamisággal összefüggő, ennek tartalmát, részletkérdéseit kibontó határozatok vannak. (9/1992 – a jogállamiság tartalma, 64/1991 – alapjog korlátozásának jog korlátai, 335/B1992-- hatályon kívül helyezett jogszabály vizsgálata, 137/B/1991 – a támadott norma helyébe lépő norma vizsgálata). A két halmaz jól mutatja az Ab, sőt az alkotmányjog kettős arcát: az alapjogi arcot és az államszervezeti aspektust, és ezen belül is szépen látszik, hogy a két témakört a legáltalánosabban tárgyaló határozatok a legnépszerűbbek. A listának csak a 15 helyére tudott „befutni” egy konkrét alapjogról szóló határozat, (a 37/1992-es) amely a szólásszabadsággal (pontosabban a sajtószabadsággal) kapcsolatos ítélet.

A skálafüggetlen hálózatok fejlődésének egyik kulcsa a preferenciális kapcsolódás jelensége, amely arra próbál magyarázatot adni, hogy egy új csúcs (csomópont, esetünkben határozat) miért választ nagyobb valószínűséggel egy már magas fokszámmal rendelkező csúcst. A Barabási-Albert modell szerint ennek több oka is lehet, (Varga-Ruppert-Barabási 2019:100-101) a szimpla másolástól, az élválasztáson keresztül a szomszédválasztásig. Az Ab határozatok tekintetében értelemszerűen elsősorban a másolás jöhet szóba, és úgy tűnik, hogy az eljárásrendekre, és ezek bizonyos gyakran ismétlődő eljárási rendelkezéseire történő hivatkozások ezt a mechanizmust követik. Ugyanez igaz azokra a „tömegítéletekre”, (pl. az Ab korai korszakaiban az önkormányzati rendelet alkotmányellenességének megállapítására irányuló, illetve az ilyen indítványokat tömegével elutasító határozatokra, a 2012 utáni időszakban pedig az alkotmányjogi panasszal kapcsolatos eljárási kérdésekre), amelyek számasságuk folytán nagy mennyiségű idézést eredményeznek.

Azonban a fentebbi, (2.) táblázat negyedik sorától kezdődően biztosan nem (kizárólag) erről a kapcsolódási mechanizmusról van szó. Itt az Ab kétféle szerepköréből fakadó két problémakör (alapjogi és államszervezeti kérdések) legáltalánosabb kérdéseit, általában még az Ab korai időszakában eldöntő határozatokat látunk. Ezek esetében inkább az a helyzet, hogy az Ab határozatai az absztraktsági szint szerint is besorolhatók, ez pedig igazodik az alapjogok „hierarchiájához”. Vannak határozatok, amelyek az emberi méltósággal, vagy a jogegyenlőséggel kapcsolatos általános kérdéseket taglalnak, vannak amelyek valamely alapjoggal kapcsolatosak, (pl. szólásszabadság), végül vannak, amelyek valamilyen alapjog konkrét megnyilvánulási formájával, vagy részterületével kapcsolatos kérdést döntenek el. Az általános jellegű, az Ab korai korszakaiban keletkezett határozatokra sok hivatkozást történik, mert ezek az adott tárgykörben születő részkérdésekben is az érvelés kiindulópontjai. Úgy fest, - a második részben ismertetett szólásszabadság ügyekkel kapcsolatban látszik, hogy a 10-50 bejövő hivatkozással rendelkező határozatok vannak ezen a második absztraktsági szinten, végül vannak a részletkérdéseket rendező 1-10 hivatkozást kapó határozatok. Ugyanez a hierarchia az államszervezeti kérdésekkel kapcsolatban is felállítható, ahol a problémakör centrumában legáltalánosabb fogalomként a jogállam és a jogbiztonság kérdései vannak. Természetesen ebben az esetben is belejátszik bizonyos „másolási” mechanizmus is, de ez nehezen választható el attól, hogy egy jogi érvelést mindig autoritásokra történő hivatkozások alapján építünk fel, és általában szeretünk az általánostól az egyedi felé haladni az érvelésben.

Az első tíz döntésbe nem tudott az „új” Ab döntései közül csak kettő bekerülni. Mindkettő technikai – eljárási kérdést rendez: a 3325/2012. az Ab superbíróvási szerepének elutasítását rögzíti, a 3231 pedig azt, hogy „a bizonyítékok bírói mérlegelésének és a bírósági eljárás teljes egészének ismételt felülbírálatára [az Ab] nem rendelkezik hatáskörrel”. Itt mindjárt fontos két dolgot megjegyezni. Az egyik, hogy a kevesebb hivatkozás az új határozatokra nagyrészt egyszerűen abból fakad, hogy

ezeknek még nem volt idejük elég hivatkozást gyűjteni. Másrészt egyértelműen látható, hogy a hivatkozások az Ab határozatok esetén – ahogy a rendesbíróságok esetén is - többféle célt szolgálnak. A technikai hivatkozások, mint amelyek az ügyrendekre történőek, valójában nem a tartalmi érvelést támasztják alá, hanem a kontinentális bírói gyakorlatnak megfelelően egy-egy eljárási cselekmény, vagy elutasító döntés eljárási alapjait mutatják fel. Használatuk ezért a legtöbb esetben mechanikus és reflektálatlan.

A kimenő hivatkozások, - más léptékben – ugyanilyen skálafüggetlen eloszlást mutatnak. Itt a diagrammot nem, csak a toplistát közöljük. Egyetlen határozatban, a 8/2011 (II. 18.)-ban szerepel több, mint 100 hivatkozás, (a határozat a kormánytisztviselők jogállásáról szóló 2010. évi LVIII. törvény egyes rendelkezéseinek alkotmányellenességéről szóló), de természetesen itt is az a jellemző, hogy a határozatok elsöprő többsége (5809 darab határozat a kimenő hivatkozást tartalmazó 7351-ből) 1 és 10 közötti más határozatot idéz.

A határozat sorszáma	Kimenő hivatkozások száma
8/2011. (II. 18.) AB határozat	103
144/2008. (XI. 26.) AB határozat	95
1094/B/2006. AB határozat	95
87/2008. (VI. 18.) AB határozat	91
39/2007. (VI. 20.) AB határozat	76
61/2011. (VII. 13.) AB határozat	74
44/2004. (XI. 23.) AB határozat	71
54/2004. (XII. 13.) AB határozat	71
23/2010. (III. 4.) AB határozat	70

3. táblázat

A 9 legtöbb kimenő hivatkozást tartalmazó Ab határozat

Centralitás

A hálózatok matematikájának egyik legfontosabb száma a centralitás, amely tulajdonképpen a csomópontok „fontosságát” mutatja. A centralitás egy fajtáját már láthattuk a fentebbi táblázatban, ahol a be-fokszámok száma alapján rangsoroltuk az Ab határozatokat. Ehhez képest a centralitás annyival több mint a be-fokszám, hogy a bejövő hivatkozások számát elosztjuk az összes csomópont számával, így egy 0 és 1 közé eső értéket kapunk.

határozat	befok centralitás
21/1990. (X. 4.) AB határozat	0.07171403197
61/1992. (XI. 20.) AB határozat	0.069160746
9/1990. (IV. 25.) AB határozat	0.0638321492
35/1994. (VI. 24.) AB határozat	0.05839253996
9/1992. (I. 30.) AB határozat	0.04784635879

4. táblázat

Az Ab határozatok hálózat befok centralitási toplistája

A centralitásnak azonban vannak más számítási módszerei is. Egy határozat fontosságát nemcsak a bejövő hivatkozások számával lehet mérni, hanem azzal is, hogy az őt hivatkozó dokumentumok mennyire voltak fontosak. Ezt a jellegzetességet olykor „presztízsként” is szokták emlegetni, és mérhető az ún. sajátvektor centralitással, amely tehát figyelembe veszi azt is, hogy egy adott csomópontra *mennyire fontos más csomópontok* hivatkoznak. A sajátvektor centralitás tehát fontosabbnak vesz egy olyan határozatot, amelyre fontos határozatok hivatkoznak, mint egy olyat, amely ugyan sok hivatkozást kapott, de nem hivatkozott határozatoktól, hanem pl. olyanoktól, amelyekre nem hivatkoznak. Érdekes megfigyelni, hogy a listánk hogyan alakul át.

határozat	sajátvektor-centralitás
21/1990. (X. 4.) AB határozat	0.6132344461577485
9/1990. (IV. 25.) AB határozat	0.49195996937496156
16/1991. (IV. 20.) AB határozat	0.2952797937154685
27/1991. (V. 20.) AB határozat	0.21328067963963745
2/1990. (II. 18.) AB határozat	0.19415636549199589
7/1991. (II. 28.) AB határozat	0.18164285893117804
20/1990. (X. 4.) AB határozat	0.1755282283966342
31/1990. (XII. 18.) AB határozat	0.1677827987775699
28/1991. (VI. 3.) AB határozat	0.12187015963757741

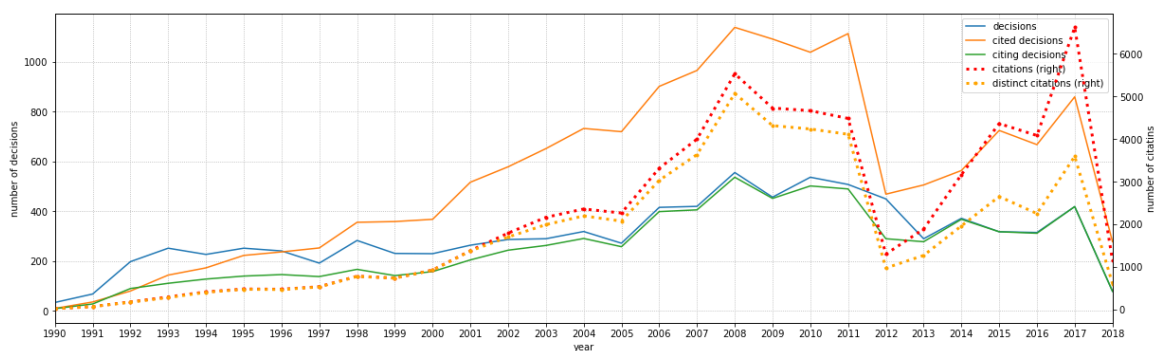
5. táblázat

Az Ab határozatok hálózat sajátvektor centralitási toplistája

A konkrét számok kevésbé fontosak, lényegesebb a sorrend, amely nagyban átalakult a be-fokszám centralitáshoz képest. A listáról lényegében minden 1990 és 1991 utáni határozat lekerült. Ez ismét csak azzal a már említett jelenséggel van összefüggésben, hogy a határozatoknak időre van szükségük ahhoz, hogy hivatkozásokat gyűjtsenek. Ha tehát egy új „sztár” feltűnik, (ahogy az Ab egyes korszakaiban feltűntek új fontos ítéletek), hiába kezdenek rá hivatkozni nagy számban, az új hivatkozók maguk „nem eléggé befolyásosak”, rájuk is kellene hivatkozni, hogy utolérjék az „öreg sztárokat”.

Idősoros adatok

Az első egyszerű adat amit érdemes megnézni, hogy hogyan alakul az Ab határozatok idézési mennyisége az évek folyamán. Hány határozat születik egy évben, és ezek összességében hány hivatkozást tartalmaznak. A tapasztalat az, hogy mind az ítéletek hossza, mind pedig a beszűrt hivatkozások száma növekszik az évek során.

3. ábra

Az ab egyes években meghozott ítéleteinek száma és a hivatkozott határozatok száma Kék: a határozatok száma, Narancssárga: a hivatkozott határozatok száma, zöld: a hivatkozást tartalmazó határozatok száma, Szaggatott piros: hivatkozások száma, (egy határozatban minden hivatkozást külön számolunk) és szaggatott sárga: különböző határozatokra történő hivatkozások száma (egy határozatban egy másik határozatra történő hivatkozást csak egyszer számolunk.)

Az Ab az évek során egyre több határozatot hozott. Az emelkedés lényegében töretlen (az 1997-es és a 2005-ös éveket leszámítva) egészen 2012-ig, amikor az új szabályok szerint működő Ab határozatainak száma bezuhan, hogy azután rakétaként lőjön ki. Nagyon érdekes 1996-ban azt a pillanatot megfigyelni, amikor a hivatkozott döntések száma meghaladja a meghozott döntések számát. Nyilvánvalóan eddig az időpontig egyszerűen nem volt elég hivatkozható ítélet, ezután azonban az olló ütemesen nyílik.

Ennél sokkal izgalmasabb megfigyelni, hogy hogyan alakul a legnépszerűbb döntések (részben ld. 1. tábla) hivatkozottsága az évek folyamán:

	21/1990. (X. 4.)	9/1990. (IV. 25.)	61/1992. (XI. 20.)	9/1992. (I. 30.)	35/1994. (VI. 24.)	3231/2012. (IX. 28.)	3268/2012. (X. 4.)	3325/2012. (XI. 12.)	3003/2012. (VI. 21.)	7/2013. (III. 1.)
1990	3	3								
1991	5	3								
1992	16	8	2	4						
1993	9	1	9	4						
1994	8	4	10	9						
1995	13	10	10	5	5					
1996	10	7	11	2	8					
1997	15	10	13	3	9					
1998	17	7	16	5	12					
1999	6	8	14	11	11					
2000	23	31	35	4	22					
2001	39	35	42	18	27					
2002	34	32	44	20	35					
2003	41	36	41	21	34					
2004	33	29	38	27	20					
2005	29	26	35	24	31					
2006	52	47	45	30	43					

2007	58	53	53	30	51					
2008	61	55	61	40	60					
2009	44	49	40	39	43					
2010	50	50	49	26	45					
2011	49	52	43	32	46					
2012	3	3		6	3	4	8	3		
2013	8	2	2	6		16	16	27	9	7
2014	4	4	1	11	7	40	17	37	31	33
2015	6	4	2	37	7	60	56	73	53	41
2016	1	2	4	8	1	36	46	62	33	38
2017	2	2	3	8	6	58	62	96	67	77
2018	1			1		9	14	20	21	19

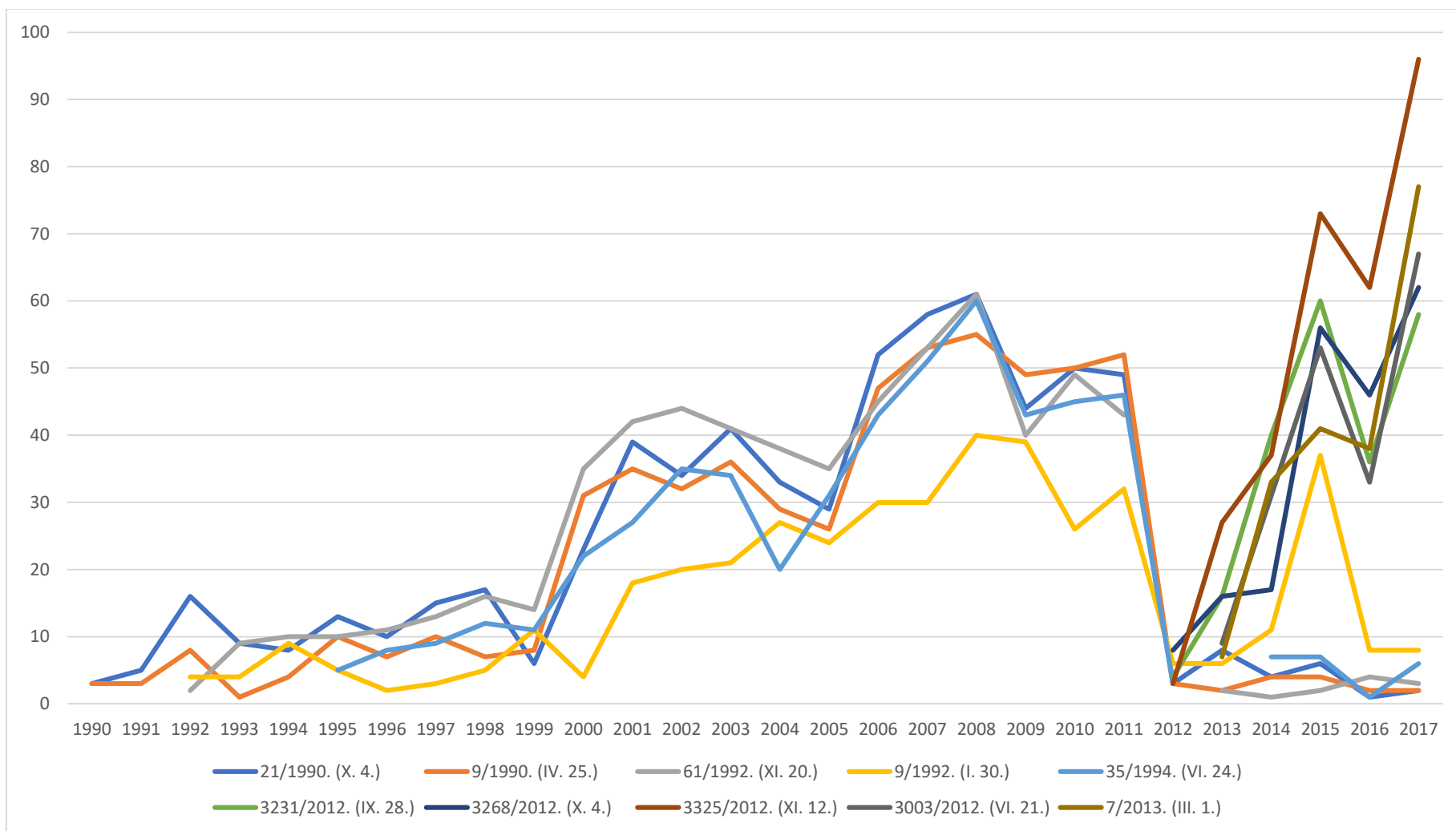
6. táblázat

A legtöbbet hivatkozott határozatok éves bontásban

Jól látható tehát, hogy a teljes Ab határozati hálózat az idők folyamán igen komoly változásokon ment keresztül, de a legfeltűnőbb törés 2012-höz köthető. Mielőtt azonban erről a nyilvánvalóan jogszabályi alapokon nyugvó, de tudatos átsúlyozási gesztust is tartalmazó nagy törésről beszélnek, érdemes figyelni a nagy landmark case-ek hivatkozottságában mutatkozó két másik, ilyen jogszabály-változásokhoz nem köthető nagy kiugrásra is. 1999-ig a toplista határozatai az 5-15-ös sávban mozogtak évente, és 1999-ben még kicsit vissza is estek. 2000-ben nagyon dinamikus emelkedés kezdődik, amellyel nagyjából az évi 30-as hivatkozásszámig jutunk, majd 2004-2005-ben egy kis visszaesés is megfigyelhető, hogy azután 2006-tól egy újabb kiugró ciklus vegye kezdetét, ahol a hivatkozások már inkább az 50-60 körül alakultak évente. Ezt az adatot ugyanakkor a 4. ábrával együtt érdemes értelmezni, amely mutatja, hogy a második kiugrás idején az évente *meghozott* határozatok száma is jelentősen megnövekszik, előbb eléri a 400-at, majd 2008-ban 500 fölé is felugrik. És a határozatokon belül a hivatkozások száma is dinamikusan nő. A toplista hivatkozásainak megugrása tehát nagyrészt egyszerűen annak köszönhető, hogy az Ab egyébként is több határozatot hozott ebben az időben.

Az igazán nagy változást, ahogy azt tudjuk a 2012 január 1-jétől hatályba lépett új Abtv. hozta. Ekkor az Ab hatáskörei és működése is jelentősen átalakult. Ez az átalakulás jól tükröződik a hivatkozott határozatok listáján is. Míg 2011-ig a '90-es évek elején hozott, és a jogegyenlőség, (megkülönböztetés-tilalom) és jogbiztonság tartalmát kibontó határozatok uralták a hivatkozottsági toplistát, a 2012 utáni korszak esetén a 3003, a 3231, a 3268, a 3325/2012-es, és a Magyar Közlönyben közzétett 7/2013 határozat is mind az új alkotmányjogi panasz befogadhatóságával kapcsolatos követelményeket rögzítik. Ebből a szempontból – mivel eljárási határozatokról van szó - inkább hasonlítanak az ügyrendi határozatokra, és hivatkozásuk inkább mechanikusnak, reflektálatlannak mondható. Ez egyúttal azt is jelzi, hogy az Ab az absztrakt alkotmányőri szerepből 2012 után éles váltással ment át a szuperbírósági szerepkörbe.

A 6. táblázat grafikon formájában tehát így néz ki:

4. ábra

A legtöbbet hivatkozott Ab határozatok éves bontásában

Előadó alkotmánybírók hivatkozási toplistája

Az adathalmaz arra is lehetőséget ad, hogy a teljes halmaz, legbefolyásosabb, legnagyobb hatást gyakorolt alkotmánybíróinak listáját közöljük. A befolyás itt persze csak az általa előadóként jegyzett határozatok befok centralitását jelenti.

előadóbíró	Befok-centralitás
dr. Sólyom László	0.9772727273
dr. Lábady Tamás	0.9545454545
dr. Ádám Antal	0.9318181818
dr. Kilényi Géza	0.9318181818
dr. Tersztyánszky Ödön	0.9318181818

7. táblázat

Előadó alkotmánybírók befok-centralitási toplistája

Nem meglepő, hogy a '90-es évek sokat idézett döntéseiért felelős bírák, és elsősorban Sólyom László vezetik ezt a listát. Ha nem egyszerűen a befok számot nézzük, hanem a sajátvektor centralitással számolunk, (amely tulajdonképpen kiküszöböli a sok „kis, „lényegtelen” hivatkozó határozatot, és azt nézi, hogy a fontos határozatok milyen más határozatokra hivatkoznak, akkor a sorrend kissé átalakul.

előadóbíró	Sajátvektor-centralitás
dr. Sólyom László	0.5731115987
dr. Lábady Tamás	0.3637659189
dr. Kilényi Géza	0.3419537919
dr. Ádám Antal	0.3024383636
dr. Holló András	0.2986318694

8. táblázat

Előadó alkotmánybírók sajátvektor-centralitási toplistája

A „szólásszabadság-ügyek” részgráf elemzése

Az Ab ítéleteinek teljes körű elemzése azért nem ad az Ab gyakorlatáról, érveléséről, „viselkedéséről” reális képet, mert egyrészt az Ab sokféle eljárást folytat, amelyek jellegükben nagyon különbözhetnek, (az egyedi alkotmányjogi panasztól egészen az absztrakt alkotmányértelmezésig), másrészt sokféle területen, amelyek úgyszintén színes képet mutatnak (mondjuk bizonyos államszervezeti ügyektől – pl. bírói függetlenség, jogalkotás – az alapjogokig - pl. a szólásszabadság, vagy a szociális jogok).

Ezért érdemes bizonyos szűkebb területek Ab gyakorlatát, az ottani kiemelkedő, és kevésbé fontos, de a témához tartozó döntések hálózatát szemügyre venni. Itt mi a szólásszabadsággal kapcsolatos Ab gyakorlatot fogjuk megvizsgálni.

Kisebb részgráf

Az algráf elkészítéséhez először is egy, az adott területen, (szólásszabadság) szakértőt kértünk fel, hogy állítson össze egy kisebb, legfeljebb tucatnyi ügyet tartalmazó határozatlistát az ún. landmark case-ekről. A lista az alábbi volt:

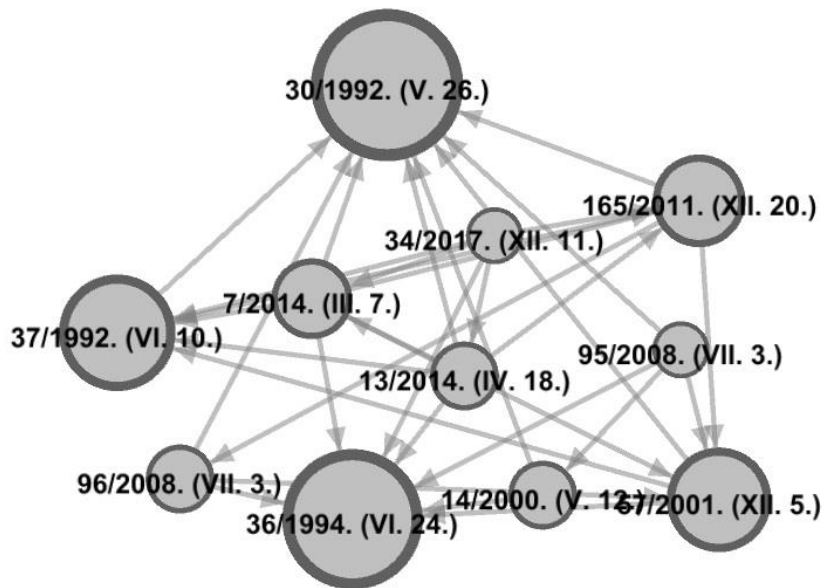
30/1992., megújította: 7/2014.
37/1992., megújította: 165/2011.
36/1994., megújította: 7/2014. és 13/2014.
14/2000.
57/2001.
95/2008.
96/2008.
34/2017.
3263/2018.
1/2019.

9. táblázat

A legfontosabb szólásszabadsággal összefüggő döntések (2017-ig)

Ebből a listából értelemszerűen nem tudtuk ábrázolni a 2018-as és 2019-es határozatokat, hiszen azokat az adatbázisunk nem tartalmazta. A határozatok közötti kapcsolat, ahogy a fentebbi lista is mutatja kétféle lehetett, az egyszerű hivatkozás és a „megújítás”. A későbbiekben a kapcsolatok minőségét vagy funkcióját majd igyekszünk valahogy ábrázolni, (súlyozott, vagy minősített kapcsolat segítségével) de ettől most eltekintettünk, a megújítást is idézéskapcsolatként ábrázoltuk.

A határozatok kapcsolati hálójá így néz ki:

5. ábra

A legfontosabb szólásszabadság döntések hálózata.

Az ábrán a határozatot reprezentáló kör nagysága a bejövő fozszám nagyságától függ, és jól látszik, hogy a 90-es évek ítéletei kapták a legtöbb hivatkozást. Táblázatos formában a fentebbi gráf így néz ki.

		Bejövő hivatkozások									
		30/1992	37/1992	36/1994	14/2000	57/2001	95/2008	96/2008	165/2011	7/2014	13/2014
Kimenő hivatkozások	37/1992	1									
	36/1994	1	1								
	14/2000	1	0	1							
	57/2001	1	1	1	0						
	95/2008	1	0	1	1	1					
	96/2008	1	0	1	0	1	0				
	165/2011	1	1	0	0	1	0	1			
	7/2014	1	1	1	0	1	0	0	1		
	13/2014	1	1	1	0	0	0	0	1	1	
	34/2017	0	1	1	0	0	0	0	1	1	1

10. táblázat

A legfontosabb szólásszabadság döntések egymásra történő hivatkozásai

A hálózat 11 csomópontot tartalmaz, amelyek közül kettő, a legelső a kimenő hivatkozások, a legutolsó pedig a bejövő hivatkozások közt nem szerepel, hiszen a legkorábbi nem hivatkozhat korábbi határozatra, míg a legutolsóra értelemszerűen szintén nem hivatkozhat egy későbbi határozat. A táblázatban 1-gyel jelöltük a hivatkozáskapcsolatot, és nullával, ha a határozatnak lett volna lehetősége hivatkozni, de nem tette. Üresen hagytuk azokat a cellákat, ahol a határozat logikailag nem is hivatkozhatott a másikra, mert előbb keletkezett.

Értelemszerűen az első a tárgykörben született határozat (30/1992) semmilyen korábbi határozatra nem tudott hivatkozni, így a ki-fokszáma 0, rá viszont egy kivétellel minden olyan határozat hivatkozott, így a be-fokszáma a legmagasabb, 9. Az egyetlen határozat amely nem hivatkozott rá a 34/2017-es, amely azonban ennek a határozatnak a megújított változatára, a 7/2014-esre hivatkozik. A táblázat szépen mutatja azt az egyszerű tendenciát, hogy minél öregebb egy határozat, annál több hivatkozással rendelkezik.

Nagyobb részgráfok

Csak a szólásszabadság-döntésekre történő hivatkozásokat tartalmazó részgráf

A második körben szerettük volna megvizsgálni a szólásszabadság teljes AB gyakorlatát, tehát nem csak a tucatnyi „legfontosabb” döntést, hanem lehetőleg az összes szólásszabadság-döntést. A kérdésünk úgy hangzott, hogy *pusztán a hivatkozások segítségével* kirajzolódik-e egy jól körülhatárolható tárgyterület. Ha készítünk egy olyan listát, amely tartalmaz minden olyan határozatot, amely hivatkozik a fentebbi táblázatban található összes határozatra, akkor mennyire kaphatjuk meg a szólásszabadság tematika teljes, vagy közel teljes határozathalmazát.

A vizsgálatot két körben végeztük el. Mindkét kör kiindulópontja az volt, hogy kigyűjtöttük azokat a határozatokat, amelyek a fentebbi 11 határozatra hivatkoznak. Összesen 555 ilyen határozatot kaptunk. (A hálózat ábráját az 1. mellékletben találhatjuk.)

Az első körben a hivatkozások közül csak azokat az éleket vizsgáltuk és ábráztuk, amelyek a 11 határozatra mutatnak. Ez összesen 836 hivatkozáskapcsolatot jelentett volt, ám több esetben is előfordult, hogy egy határozat egy másik határozatot többször hivatkozott. Ha az ilyen hivatkozásokat kiszűrtük, (helyesebben az egynél több hivatkozást a kapcsolat súlyaként reprezentáltuk, akkor a hivatkozások (élek) száma 832 volt. Az összes hivatkozásból kivettük a csonka 2018-as évet, mert ez eltorzította volna a statisztikákat, így csak 818 hivatkozás maradt. A bejövő hivatkozások szerint így alakult a 11 top határozat közötti sorrend. A határozat alatt a határozatot jegyző előadóbíró neve olvasható.

Határozat és előadóbíró	Rá történő hivatkozások száma
37/1992. (VI. 10.) AB határozat	333
dr. Sólyom László	333
30/1992. (V. 26.) AB határozat	205
dr. Sólyom László	205
13/2014. (IV. 18.) AB határozat	71
dr. Balsai István	71
36/1994. (VI. 24.) AB határozat	70
dr. Lábady Tamás	70
7/2014. (III. 7.) AB határozat	51
dr. Paczolay Péter	51
57/2001. (XII. 5.) AB határozat	28

dr. Harmathy Attila	28
165/2011. (XII. 20.) AB határozat	21
dr. Paczolay Péter	21
14/2000. (V. 12.) AB határozat	17
dr. Strausz János	17
96/2008. (VII. 3.) AB határozat	12
dr. Paczolay Péter	12
95/2008. (VII. 3.) AB határozat	10
dr. Kukorelli István	10
Végösszeg	818

11. táblázat

A kiemelt szólásszabadság döntésekre történő bejövő hivatkozások száma

Ez a táblázat még önmagában nem sokat mond, csak annyit, hogy melyek a legnépszerűbb szólásszabadság határozatok, és ezeket hányan hivatkozták. Izgalmasabb azt megnézni, hogy milyen határozatok hivatkozták ezeket és ezeknek ki volt az előadó bírójára.

A két, Sólyom László által jegyzett határozatot a legintenzívebben Holló András és Lenkovics Barnabás hivatkozták. A 37/1992-es esetében csaknem 100, a 30/1992-es esetében is több mint 30 hivatkozásért felelnek. De ennek a listának, - a két 1992-es döntést hivatkozó bírák listájának – előkelő helyein van Erdei Árpád, (15 és 20) Paczolay Péter (10 és 14), Bragyova András (21 és 12), Bihari Mihály (30 és 8) Kiss László, (18, 5), Balogh Elemér (14, 7) Kovács Péter (19,3), Harmathy Attila (13, 6). Megnéztük azt is, hogy mennyire hajlamosak a bírák a saját ítéleteiket hivatkozni: azt lehet mondani, hogy ez nem jellemző magatartás. Sólyom László mindkét határozatával kapcsolatban inkább a középmezőny alján helyezkedik el, de van több olyan bírójára is, aki előadó bíróként egyáltalán nem hivatkozta a korábbi határozatát – ez nyilván olyankor lehetséges, ha egyébként a tárgykör nem vág egybe, azaz az adott bírójára ebben a részgráfban olyan határozatokkal szerepel, amelyek nem is a szólásszabadság tárgykörben születtek.

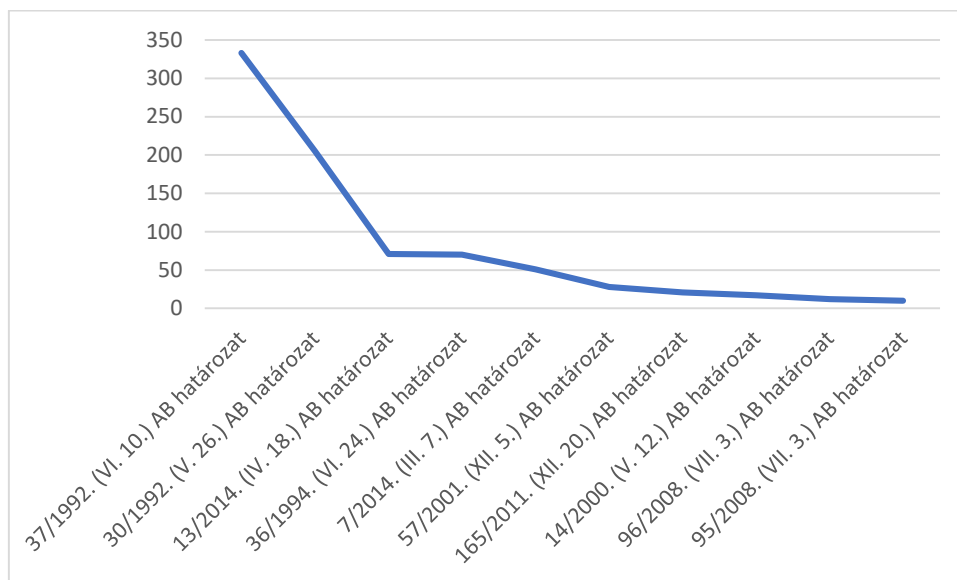
	37/1992. (VI. 10.)	30/1992. (V. 26.)	13/2014. (IV. 18.)	36/1994. (VI. 24.)	7/2014. (III. 7.)	57/2001. (XII. 5.)	165/2011. (XII. 20.)	14/2000. (V. 12.)	96/2008. (VII. 3.)	95/2008. (VII. 3.)	Összesen
Előadóbíró	Sólyom	Sólyom	Balsai	Lábady	Paczolay	Harmathy	Paczolay	Strausz	Paczolay	Kukorelli	
dr. Holló András	57	19		3		2			2	2	85
dr. Lenkovics Barnabás	40	17	2	5	2	3	3	1	3		76
dr. Erdei Árpád	15	20		7		3		5			50
dr. Paczolay Péter	10	14	3	4	7	4	4		2		48
dr. Bragyova András	21	12	1	3		2	1	1	1	1	43
dr. Szívós Mária		5	17	4	11		1	1	1	1	41
dr. Bihari Mihály	30	8		1				1			40
dr. Lévy Miklós	7	13	2	3	4	1	1	2	1	2	36
dr. Kukorelli István	11	11		5		5		2			34
dr. Czine Ágnes	1	2	10	7	6	1	1				28
dr. Strausz János	14	7		6							27
dr. Kiss László	18	5		1		2	1				27
dr. Balsai István	1	2	14	2	6		1				26
dr. Balogh Elemér	14	7		1							22
dr. Kovács Péter	19	3									22
dr. Harmathy Attila	13	6		2		1					22
dr. Sólyom László	10	9		2							21
dr. Juhász Imre	1	3	6	3	4		2			1	20
dr. Tersztyánszky dr. Vasadi Éva	9	7				1		1			18
dr. Szalay Péter		2	5	1	4		3				15
dr. Sulyok Tamás		6		2	3	1		2		1	15
dr. Stumpf István	3	5		2		2	1	1		1	15
dr. Trócsányi László	11	1		1						1	14
dr. Ádám Antal	3	5		1							9

dr. Schanda Balázs	1		3	1	2		1				8
dr. Lábady Tamás	4	4									8
dr. Németh János	5	2									7
dr. Varga Zs. András			6				1				7
dr. Pokol Béla		4							2		6
dr. Czúcz Ottó	5	1									6
dr. Dienes-Oehm Egon	1		2	2							5
dr. Bagi István	2	1		1							4
dr. Schmidt Péter	3										3
dr. Szabó András		3									3
dr. Tersztyánszky Ödön	2	1									3
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó					2						2
dr. Vörös Imre	1										1
dr. Kilényi Géza	1										1
Végösszeg	333	205	71	70	51	28	21	17	12	10	818

12. táblázat

A kiemelt szólásszabadság-döntésekre hivatkozó bírák

A táblázatban található hivatkozásszámok egyébként szintén hatványfüggvényt rajzolnak ki. A hivatkozások száma szinte teljesen igazodik a határozat évéhez, bizonyítva azt az összefüggést, hogy a gyűjtött hivatkozások mennyisége arányos a határozat korával. Ez alól az egyetlen kivétel a 7/2014-es határozat, amely azonban bevallottan a két 1992-es határozat megújítása, és igaz is, hogy a régi határozatokra nem, vagy alig-alig érkezett 2014 után hivatkozás.

6. ábra

A kiemelt szólásszabadság döntésekre bejövő hivatkozások grafikonja

Izgalmas tehát megnézni hogyan alakul az egyes határozatokra történő hivatkozások száma az évek folyamán

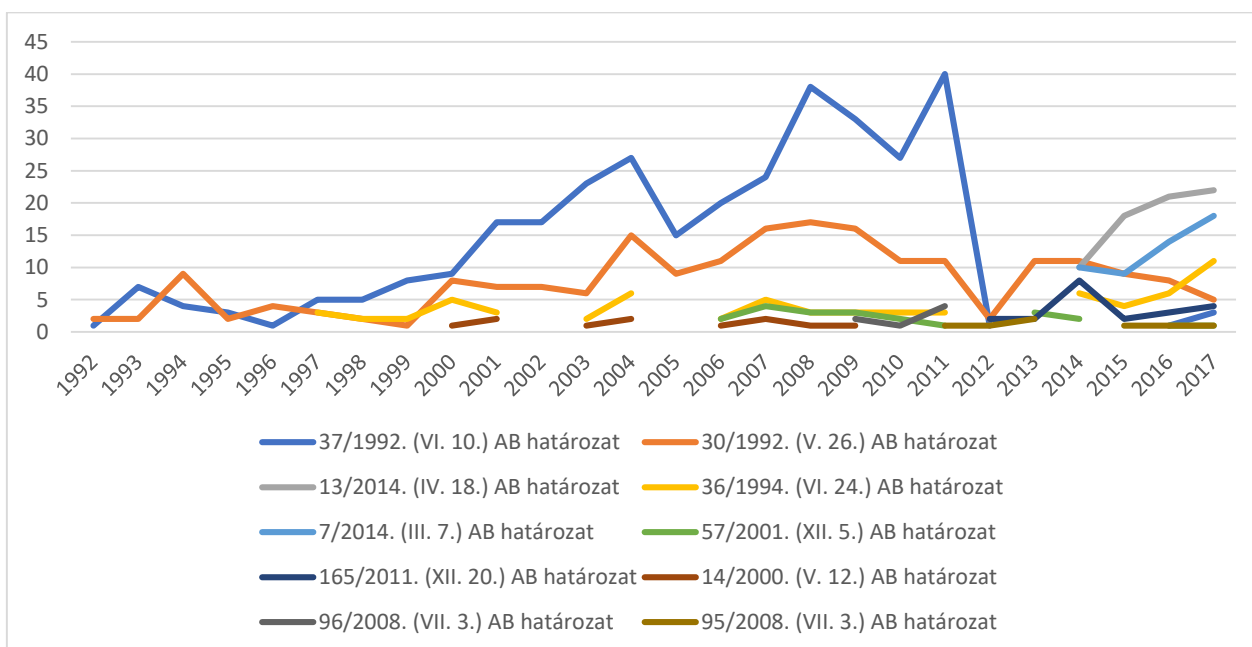
:	37/1992. (VI. 10.)	30/1992. (V. 26.)	13/2014. (IV. 18.)	36/1994. (VI. 24.)	7/2014. (III. 7.)	57/2001. (XII. 5.)	165/2011. (XII. 20.)	14/2000. (V. 12.)	96/2008. (VII. 3.)	95/2008. (VII. 3.)	
1992	1	2									3
1993	7	2									9
1994	4	9		1							14
1995	3	2									5
1996	1	4									5
1997	5	3		3							11
1998	5	2		2							9
1999	8	1		2							11
2000	9	8		5				1			23
2001	17	7		3				2			29
2002	17	7				4					28
2003	23	6		2				1			32
2004	27	15		6		2		2			52
2005	15	9									24
2006	20	11		2		2		1			36
2007	24	16		5		4		2			51
2008	38	17		3		3		1			62

2009	33	16		3		3		1	2	3	61
2010	27	11		3		2			1		44
2011	40	11		3		1		2	4	1	62
2012	1	2					2			1	6
2013		11				3	2	2	3	2	23
2014	4	11	10	6	10	2	8				51
2015		9	18	4	9		2		2	1	45
2016	1	8	21	6	14	1	3	2		1	57
2017	3	5	22	11	18	1	4			1	65
	333	205	71	70	51	28	21	17	12	10	818

13. táblázat

A kiemelt szólásszabadság-döntésekre történő hivatkozások idősoros adatai

... és mindez grafikonon ábrázolva:

7. ábra

A kiemelt szólásszabadság-döntésekre történő hivatkozások idősoros adatainak grafikonja

A táblázatból és a grafikonból több következtetést is levonhatunk. A 2012-es év komoly választóvonal az Ab működésében a szólásszabadság ügyek szempontjából is. Az addig központinak tekinthető 37/1992-es határozatot lényegében nem hivatkozzák többé, és a másik meghatározó precedens, a 30/1992-es hivatkozottsága is lecsökken, jóllehet utóbbinak azért még a 2013-2017 közötti időszakokban is van 5-11 hivatkozása. A „megújítás” tehát alapvetően sikeresnek mondható. Az Ab új alapokra helyezte – ha nem is a „doktrínát” magát, de - a hivatkozott határozatok halmazát egészen bizonyosan.

Minden egymás közti hivatkozást tartalmazó részgráf

Az 555 ítéletből azonban lehet egy olyan részgráfot is képezni, amely nemcsak a 11 *landmark case*-re történő hivatkozást tartalmazza, hanem az egymás közti összes hivatkozásokat is, tehát ennek az 555 halmaznak minden belső hivatkozását is. Ez nevezhetjük nagy *teljes* gráfnak is, szemben az előző nagy

részleges gráffal. Mivel a hivatkozások hatványeloszlásúak, arra számítottunk, hogy a 11 *landmark case* a hivatkozások nagy részét begyűjtötte ezen a területen, és bár lesz a „kicsik” közt is kapcsolat, az élek számát ez nem fogja sokban megnövelni. A helyzet azonban látványosan nem ez lett: ebben a halmazban a hivatkozások száma hirtelen 2944-re nőtt, és még a listánk eleje is átalakult, az alábbi módon (szürkével jelöltük az újonnan megjelenő határozatokat) :

Hivatkozott határozat	Hivatkozások száma
37/1992. (VI. 10.) AB határozat	333
30/1992. (V. 26.) AB határozat	205
22/1995. (III. 31.) AB határozat	176
15/1998. (V. 8.) AB határozat	138
4/1999. (III. 31.) AB határozat	121
13/2014. (IV. 18.) AB határozat	71
36/1994. (VI. 24.) AB határozat	70
1395/E/1996. AB határozat	61
4/1993. (II. 12.) AB határozat	59
35/2004. (X. 6.) AB határozat	52
7/2014. (III. 7.) AB határozat	51

14. táblázat

A kiemelt szólásszabadság döntésekre hivatkozó határozatok hálózatának összes hivatkozása

A táblázat elején szereplő elemek is kicserélődtek. Az első két helyen ugyan továbbra is a két 1992-es határozat foglal helyet, de az első táblázatunkban eredetileg harmadik 7/2014-es fölé „befurakodott” három másik határozat, a 22/1995-ös, a 15/1998-as, és a 4/1999-es is, még hozzá igen magas bejövő hivatkozásszámokkal, (176, 138, 121) majd a 36/1994-es és a 7/2014-es közé ismét három. Mik ezek a „befurakodó” határozatok? A 22/1995-ös egy mulasztásos alkotmányvétséget kimondó határozat, amelyet a Pp.-ben található, pénzbírárságban marasztaló és a szakértő díját megállapító végzés elleni fellebbezési lehetőség hiánya miatt hozott az Ab. A 15/1998-as a községi jogállás elnyerése kapcsán mondta ki az akkori Önkormányzati törvény a 4/1999-es pedig az Országgyűlés ülésének rendjéről szól. A 1395/E/1996. a civil szervezetek kárpótlásáról szól, és így tovább. Csupa, a témához nem tartozó határozat. Akkor mi lehet az oka, hogy bekerültek a listára, és különösen, hogy ilyen sok hivatkozással? Ehhez már egyenként meg kell nyitni a határozatokat és nemcsak azt megnézni, hogy melyik szólásszabadság-döntést hivatkozták, hanem azt is, hogy milyen kontextusban, hiszen látszólag teljesen más jogterületről származnak.

Ha csak ezt a hat, a 11-es toplistában újonnan feltűnő határozatot gyűjtjük ki, és megnézzük miért kerültek bele a listánkba, azaz milyen szólásszabadsággal kapcsolatos döntést idéztek, akkor az alábbi képet kapjuk.

„Betolakodók”	30/1992. (V. 26.) AB határozat	37/1992. (VI. 10.) AB határozat
1395/E/1996. AB határozat		1
15/1998. (V. 8.) AB határozat		1
22/1995. (III. 31.) AB határozat		1
22/1999. (VI. 30.) AB határozat		1
35/2004. (X. 6.) AB határozat		1

4/1993. (II. 12.) AB határozat	1	1
4/1999. (III. 31.) AB határozat		1
Végösszeg	1	7

15. táblázat

A kiemelt szólásszabadság döntésekre hivatkozó, sokat hivatkozott, de nem szólásszabadság-tematikájú döntések toplistája és ezek kapcsolata a szólásszabadság-döntésekkel

A „befurakodó” határozatok tehát mind kizárólag (egy kivétellel) azért kerültek be a listába, mert jellemzően egyszer meghivatkozták a 37/1992-es határozatot, mégpedig többük nem is explicit módon, csak az Alkotmánybíróság határozatai című kiadvány oldalszáma alapján. A szöveggörnyezet pedig mindig ugyanaz: „Az Alkotmánybíróság mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapít meg akkor is, ha alapjog érvényesüléséhez szükséges jogszabályi garanciák hiányoznak. (ABH 1992. 204, 205., ABH 1992. 227, 231.)”. A zárójeles felsorolásban az ABH 1992-es folyamában a 227. oldalon csakugyan a 37/1992-es határozatot találjuk, *amely csaknem ugyanakkora súllyal taglalja a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányértés megállapításának feltételeit*, mint a sajtószabadsággal kapcsolatos eredeti döntési tartalmat. A hálózatba „befurakodó” határozatok tehát „kétlaki” határozatokon keresztül kerültek be. Kétlakiak azok a határozatok, amelyeket nemcsak egy, hanem több jogi tárgykörben is irányadónak tekintenek és hivatkoznak, - jellemzően az „anyagi jogi” döntésen kívül egy eljárási kérdésben is. Ez a jelenség valószínűleg annak tudható be, hogy egy-egy *landmark case*, különösen az 1990-es évek elején egyszerre tartozhat több tárgyterülethez is. Ez esetben egy sajtószabadság tematika, és egy eljárási kérdés nyertek rendezést egy határozatban, és ez a határozat „behúzott” néhány olyan döntést is a hálózatba, amely maga is népszerű, saját jogán. A szólásszabadság hálózatban tehát ott vannak más hálózatok lenyomatai is. Ez egyúttal arra a kutatási kérdésre, hogy körberajzolható-e egy tárgyterület pusztán azzal, hogy a szakértők által kiemelkedőnek tartott néhány ítéletre hivatkozó határozatokat vesszük számításba, egyértelműen *nemmel* kell válaszolnunk. A kétlaki ítéletek miatt ez nem adhat pontos képet egy tárgyterületről.

A nagy és teljes gráf az 1. mellékletben található módon néz ki. Ez tehát mind az 555 határozattal és a köztük levő 2737 kapcsolatot ábrázolja. Az ábrán pirossal a publikált, míg zölddel a nem publikált ítéleteket jelöltük. Jól látszik, hogy míg a 30/1992-es határozatra általában publikált határozatok hivatkoztak, a 37/1990-es határozatot tömegével hivatkozták publikálatlan, általában elutasító (?) határozatok.

Kutatási feladat, hogy feltárjuk ezeket a kétlaki határozatokat: megnézzük a hálózaton belül, hogy melyek azok a határozatok, amelyek egyszerre több tárgyterületen is kapnak rendszeresen, viszonylag magasabb számú hivatkozást.

Kutatási feladat ennek nyomán az is, hogy a hivatkozásokat csoportosítsuk és minősítsük, mert csak ezzel az információval együtt van egy hivatkozáskapcsolatnak értelme. Ehhez jó kiindulópont lehet a Shepard Cimator. (A Shepard-ról ld. Shapiro 1985-öt)

A *Shepard citator*, amelynek elektronikus verzióját a mai napig használják az amerikai jogászok, egy adott ítélet „jóságnak” illetve fontosságának leellenőrzésére, validálására szolgált. Tartalmazta egyrészt az ítéletek közötti idézésekapsolatok mennyiségét, (hány ítélet hivatkozik egy másikat, azaz a be-fokszámot), másrészt azonban *azok kontextusát* is. A kontextus alapvetően két dolgot jelenthet, vagy azt, hogy egy adott korábbi ítélet *lényeges* vagy *lényegtelen* hatást gyakorolt a döntésre, másrészt azt, hogy *pozitív*, vagy *negatív* kontextusban hivatkozzák az adott ítéletet: követik-e a benne foglaltakat, vagy épp ellenkezőleg azért idézik, hogy kimondják, a régebbi döntéstől eltérő döntést

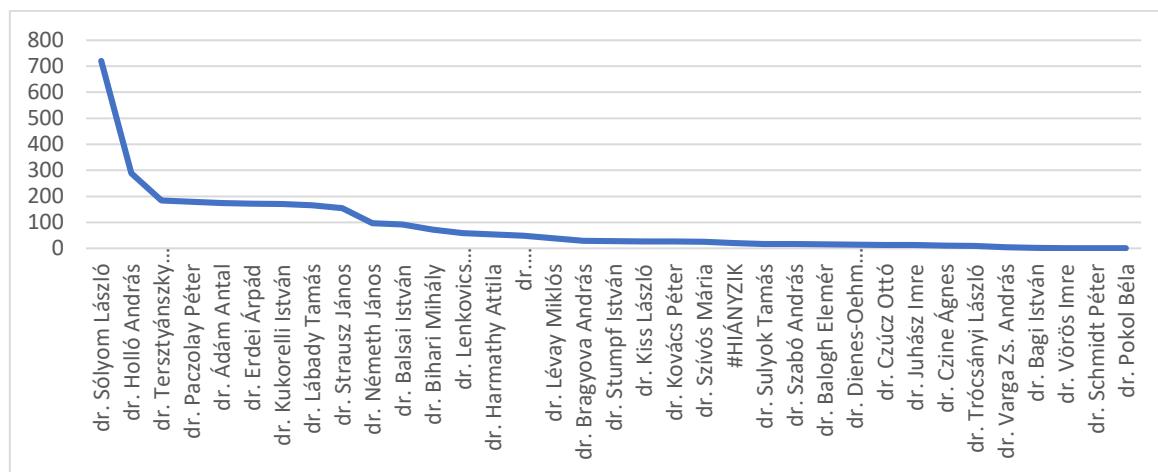
hoznak vagy azért, mert a mostani döntés tényei, vagy jogi minősítése eltér, különbözik, (distinguishing), vagy azért, mert a korábbi ítéletet felülbírálják, és már nem tekintik irányadónak. (overruling). E két dimenzió mentén lehetne további alkategóriákat felállítani. Pl. döntő befolyással van, erős befolyása van, részletkérdésben van befolyása, illetve pozitív említés, semleges említés, negatív említés. A magyar Ab hivatkozási gyakorlatát vizsgálva igen lényeges lenne az „anyagi jogi-eljárásjogi” hivatkozáskapcsolat meglülőnböztetése.

Érdeemes arra is egy pillantást vetni, hogy az egyes bírák „hivatkozottsága” hogyan alakult. Itt természetesen nem a bírákat hivatkozzák, hanem az általuk előadó bíróként jegyzett ügyeket. A top 10 bíró listája ebben az algráfban az alábbi:

Bíró	Hivatkozások száma
dr. Sólyom László	721
dr. Holló András	289
dr. Tersztyánszky Ödön	184
dr. Paczolay Péter	179
dr. Ádám Antal	174
dr. Erdei Árpád	172
dr. Kukorelli István	170
dr. Lábady Tamás	166
dr. Strausz János	155
dr. Németh János	97

16. táblázat

A kiemelt szólásszabadság döntésekre hivatkozó összes határozat előadó bíróinak toplistája bejövő hivatkozások alapján

8. ábra

A kiemelt szólásszabadság döntésekre hivatkozó összes határozat előadó bíróinak listája bejövő hivatkozások alapján

A táblázatnak természetesen csak annyiban van jelentősége, hogy itt a részgráfnál is érvényesül a skálafüggetlenség: bizonyos bírák rendkívül idézettek, míg más bírakat alig idéznek. Ezt persze lehet azzal is magyarázni, hogy a szólásszabadság-ügyek bizonyos bírának a szakterülete volt, míg másoknak nem, de ennek oly módon kellene a táblázatban és a grafikonban tükröződnie, hogy egy

kisebb csoportnak kellene csaknem azonosan magas számú hivatkozással rendelkeznie, míg a többi bírónak, (akiknek nem ez a volt a szakterületük) egészen alacsony hivatkozásszámmal kellene rendelkeznie. De nem ez a helyzet, hanem az, hogy a kiugró számok mellett van egy középmezőny is. Ez köszönhető lehet annak is, hogy az algráf sok „betolakodót” tartalmaz, vagy annak, hogy bizonyos *landmark case*-eket tömegével és mechanikusan idéznek bizonyos ügycsoportok, és végül az is, hogy egyes bírák ítéleteit valóban nagyobb kedvvel idézték bizonyos kollégáik mint másokat. A válasz további vizsgálatot igényel.

Végül azt is érdemes megvizsgálni, hogy honnét jönnek a hivatkozások. Sólyom László hivatkozásai például így néznek ki.

	dr. Sólyom László
37/1992. (VI. 10.) AB határozat	333
30/1992. (V. 26.) AB határozat	205
4/1993. (II. 12.) AB határozat	60
21/1996. (V. 17.) AB határozat	31
52/1997. (X. 14.) AB határozat	18
60/1994. (XII. 24.) AB határozat	18
46/1994. (X. 21.) AB határozat	17
61/1995. (X. 6.) AB határozat	9
48/1998. (XI. 23.) AB határozat	9
47/1994. (X. 21.) AB határozat	6
17/1993. (III. 19.) AB határozat	5
48/1993. (VII. 2.) AB határozat	5
31/1995. (V. 25.) AB határozat	3
64/1992. (XII. 11.) AB határozat	2
Végösszeg	721

17. táblázat

Sólyom László előadóbíróként jegyzett határozatainak hivatkozási összetétele (a kiemelt szólásszabadság döntésekre hivatkozó összes határozat halmazban)

A táblázatból egyértelműen látszik, hogy a hivatkozások elsöprő többségéért a két 1992-es döntés a felelős. (538 hivatkozás a 721-ből, szürkével jelölve), de az is látszik, hogy a többi határozat nem szerepel a kis (11 landmark döntést tartalmazó) döntéshalmazban. A 4/1999-es döntés az egyházi ingatlanok kapcsán foglalkozik a vallásszabadsággal összefüggő kérdésekkel, (és mind a 30/1992-es, mind a 37/1992-es döntést hivatkozta).

A második helyezett Holló András listája teljesen másképp néz ki, hiszen inkább sok kisebből tevődik össze Ugyanakkor a legnagyobb számú hivatkozást begyűjtő határozat az ő esetében nem a szólásszabadság tematikát érintő, azaz egy „betolakodó” határozat. (Ez a korábban már emlegetett 4/1999-es).

Sorcímek	dr. Holló András
4/1999. (III. 31.) AB határozat	121
58/1997. (XI. 5.) AB határozat	19
36/2000. (X. 27.) AB határozat	19
2/2000. (II. 25.) AB határozat	16

1044/B/1997. AB határozat	14
38/2012. (XI. 14.) AB határozat	13
6/1999. (IV. 21.) AB határozat	11
799/E/1998. AB határozat	7
8/2011. (II. 18.) AB határozat	6
23/2010. (III. 4.) AB határozat	5
1026/B/2000. AB határozat	5
1025/B/2001. AB határozat	5
47/2001. (XI. 22.) AB határozat	4
6/2007. (II. 27.) AB határozat	4
43/2004. (XI. 17.) AB határozat	3
35/2005. (IX. 29.) AB határozat	3
315/E/2003. AB határozat	3
723/B/2005. AB határozat	2
66/2002. (XII. 17.) AB határozat	2
50/2007. (VII. 10.) AB határozat	2
766/B/2002. AB határozat	2
707/B/1997. AB határozat	2
32/2004. (IX. 14.) AB határozat	2
53/2009. (V. 6.) AB határozat	2
38/2000. (X. 31.) AB határozat	2
545/B/2001. AB határozat	2
12/2006. (IV. 24.) AB határozat	2
40/2007. (VI. 20.) AB határozat	2
28/D/2000. AB határozat	1
769/B/2006. AB határozat	1
169/2010. (IX. 23.) AB határozat	1
67/2011. (VIII. 31.) AB határozat	1
123/2010. (VII. 8.) AB határozat	1
17/2002. (IV. 17.) AB határozat	1
828/B/2004. AB határozat	1
1124/E/2004. AB határozat	1
42/1998. (X. 2.) AB végzés	1
Összesen	289

18. táblázat

Holló András előadóbíróként jegyzett határozatainak hivatkozási összetétele (a kiemelt szólásszabadság döntésekre hivatkozó összes határozat halmazában)

Következtetések

Az Ab határozatok 1990 és 2017 közötti hivatkozási hálózatának vizsgálata nem okozott nagyobb meglepetéseket, ez a hálózat nagyban hasonlít más kartális precedensbíróságok (mint amilyen az USA Legfelsőbb Bírósága) határozataiból felépülő hálózathoz. Itt is egy skálafüggetlen hálózatot látunk, amelyben a bejövő hivatkozások hatványfüggvény szerint oszlanak el: néhány nagyon népszerű határozat gyűjti be a hivatkozások döntő részét. Ezek a népszerű határozatok első látásra

két részre oszthatók: a legnépszerűbbek az eljárási kérdéseket rendező ügyrendek, illetve más, lényeges eljárási kérdéseket rendező határozatok, míg a másik részt az alkotmányjog legáltalánosabb kérdéseit rendező, és rendszerint az Ab korai korszakaiban keletkezett határozatok képviselik. Utóbbi megint két részre bontható, az alapjogi és az államszervezeti kérdéseket taglalókra. Előbbiben a megkülönböztetés tilalma (jogegyenlőség) a domináns kérdés, az utóbbiban a jogbiztonság és a jogállam kérdései, ezek állnak a bejövő hivatkozási toplistán élén.

A befok centralitás, amely az egyszerű bejövő hivatkozásszámon alapul, és a sajátvektor centralitás, amelyben a hivatkozó határozatok fontossága is lényeges a teljes halmazban eltér, bár nem drámai mértékben. Az eltérés oka kettős: egyfelől a tömeghatározatok bejövő hivatkozásainak torzító hatása a sajátvektor centralitás esetében nem érvényesül, másfelől kiesnek a megújító jellegű határozatok, amelyekre mennyiségileg ugyan sok hivatkozás érkezik, ám az új hivatkozó határozatok saját maguk még nem tudtak népszerűvé és fontossá válni.

Az Ab életben 2012-től teljesen új szakasz kezdődött, amely mind a teljes határozati hálózat, mind pedig a vizsgált kisebb részhalmoz (a szólásszabadság-ügyek hálózata) struktúráját átrajzolta. Az új bíróság – bizonyos átmenet után, amelyet úgy tűnik a régebbi bíróság bíráinak hivatkozási szokásai tápláltak – új határozatokra kezdett el hivatkozni és támaszkodni. A vizsgált időszak öt éve még nem volt elég arra, hogy a teljes hálózaton belül lezajljának a változások, így például a „legfontosabb döntések”, vagy a „legbefolyásosabb bírák” listája teljesen átalakuljon, de a változás elkezdődött, és – amennyiben nem lesznek drámai jogszabályi és politikai változások az Ab működésében – néhány éven belül valószínűleg le is fog zajlani.

Bár a teljes határozathalmazról is lehet néhány érdekes következtetést levonni, jogi-dogmatikai szempontból inkább a kisebb, bizonyos alkotmányos témák mentén képzett hálózatok vizsgálata ígér eredményeket, amelyeket adott esetben kiegészítünk szövegbányászati eszközökkel is, így pótolva az egyszerű, mechanikusan csak a hivatkozásokat tartalmazó hálózatok vizsgálatából fakadó hiányosságokat. Bebizonyosodott például, hogy kizárólag a hivatkozásokon keresztül nem lehet egy alkotmányos (alapjogi) téma határozat-halmazát (doménjét) körbe rajzolni, mert így a hálózat más témákhoz tartozó, de egy-egy eljárási kérdésen keresztül kapcsolódó oda nem illő, „betolakodó” határozatokat is tartalmazni fog. Ezt a problémát szintén számítógépes (korpusz-) nyelvészeti eszközökkel lehet kiküszöbölni.

Végül ez a kutatás azt is igazolta, hogy a hálózatkutatás lehet egy izgalmas kiegészítője a doktrinális jogtudománynak, de azt semmiképpen sem fogja leváltani, vagy helyettesíteni. A hálózatkutatás, akárcsak más kvantitatív alapú tudomány képes olyan törvényszerűségek feltárására, amelyeket a dogmatikai tudomány nem tud megfogalmazni, így addicionális külső kontrolleszközként funkcionálhat, de maga nem képes arra a rendszerező, fogalomalkotó, és így a bírói érvelést egyszerre magyarázó és segítő szerepkörre, amely a dogmatikai (tételes) jogtudományokat jellemzi immár csaknem ezer éve.

Irodalom

Barabási Albert-László: *A hálózatok tudománya*. Libri, Budapest 2016.

Brin Sergey- Page Lawrence The anatomy of a large-scale hypertextual Web search engine, *Computer Networks and ISDN Systems* 30 (1998) 107- 117

- Derlén Mattias & Lindholm Johan: Peek-A-Boo, It's a Case Law System! Comparing the European Court of Justice and the United States Supreme Court from a Network Perspective. 18 *German Law Journal* 647 (2017)
- Fowler James H. - Timothy R. Johnson, James F. Spriggs II, Sangick Jeon, Paul J. Wahlbeck: Network Analysis and the Law: Measuring the Legal Importance of Precedents at the U.S. Supreme Court, *Political Analysis* (2007) 15:324–346 doi:10.1093/pan/mpm011
- Haegen, Matthias Van Der: Building a Legal Citation Network: The Influence of the Court of Cassation on the Lower Judiciary, *Utrecht Law Review*, Volume 13, Issue 3, 2017. 65-76.
<http://doi.org/10.18352/ulr.406>
- Katz Daniel Martin; Derek Stafford: Hustle and Flow: A Social Network Analysis of the American Federal Judiciary, 2008. *University of Michigan Law School Law & Economics Working Papers Archive* 2003-2008.
https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1084&context=law_econ_archive
- Koniaris Marios, Anagnostopoulos Ioannis, Vassiliou Yannis: Network Analysis in the Legal Domain: A complex model for European Union legal sources *arXiv:1501.05237v3* [cs.SI] 9 Feb 2017
- Landes, William M.; Posner, Richard A. 1976. Legal Precedent: A Theoretical and Empirical Analysis. *Journal of Law and Economics*, vol. 19, no. 2:249–307
- Livermore, Michael A., Rockmore Daniel N: *Law as Data. Computation, Text and the Future of Legal Analysis*, Santa Fe Institute Press, Santa Fe, NM, 2019.
- Lupu, Yonatan and Voeten, Erik: The Role of Precedent at the European Court of Human Rights: A Network Analysis of Case Citations (2010). 2010. Paper 12.
http://opensiuc.lib.siu.edu/pnconfs_2010/12
- Manz, William H. The Citation Practices of the New York Court of Appeals, 1850-1993 [article] *Buffalo Law Review*, Vol. 43, Issue 1 (Spring 1995), pp. 121-180
- Manz, William H. The Citation Practices of the New York Court of Appeals: A Millennium Update *Buffalo Law Review*, Vol. 49, Issue 3 (Fall 2001), pp. 1273-1314
- Manz, William H.: Citations in Supreme Court Opinions and Briefs: A Comparative Study, *Law Library Journal* 94, no. 2 (Spring 2002): 267-300
- Mazzege, Pierre, Danièle Bourcier, Romain Boulet: The Network of French Legal Codes, *Proceedings of the 12th International Conference on Artificial Intelligence and Law*. ACM New York, 2009. doi : 10.1145/1568234.1568271
- Merryman John Henry: Toward a Theory of Citations: An Empirical Study of the Citation Practice of the California Supreme Court in 1950, 1960, and 1970, *Southern California Law Review* 50, no. 3 (March 1978): 381-428
- Merryman John Henry: The Authority of Authority What the California Supreme Court Cited in 1950. 6 *Stanford Law Review* 613- 673 1953-1954
- Merryman, John Henry, Toward a Theory of Citations: An Empirical Study of the Citation Practice of the California Supreme Court in 1950, 1960, and 1970, 50 *S. California Law Review* 381-428 (1978)
- Post, David G., and Michael B. Eisen. 2000. How long is the coastline of the law? Thoughts on the fractal nature of legal systems. *Journal of Legal Studies* 29:545–84.

Shapiro, Fred R: The Most-Cited Law Review Articles, *California Law Review* 73, no. 5 (October 1985): 1540-1554

Smyth, Russell. 2000. Judicial citations: An Empirical Study of Citation Practice in the New Zealand Court of Appeal. *Victoria University of Wellington Law Review*, vol. 31: 847–896.

Štajnpihler Tilen Božič: The Role of Case Law in Judicial Decision-Making: A Sociological Perspective *Sociologija - Journal for Sociology, Social Psychology and Social Anthropology*, Vol. LVII (2015), N° 4, DOI: 10.2298/SOC1504593S

Strandburg, Katherine J.; Csardi Gabor; Tobochnik Jan; Erdi Peter: Law and the Science of Networks: An Overview and an Application to the Patent Explosion, 21 *Berkeley Technology Law Journal* 1293 (2006)

Varga Melinda – Ruppert Péter – Barabási Albert-László: Komplex hálózatok szerkezetének elemzése és modellezése in Auer Ádám, Joó Tamás (szerk.): *Hálózatok a közszolgáltatásban*, Budapest, Dialóg Campus 2019. 27-110.

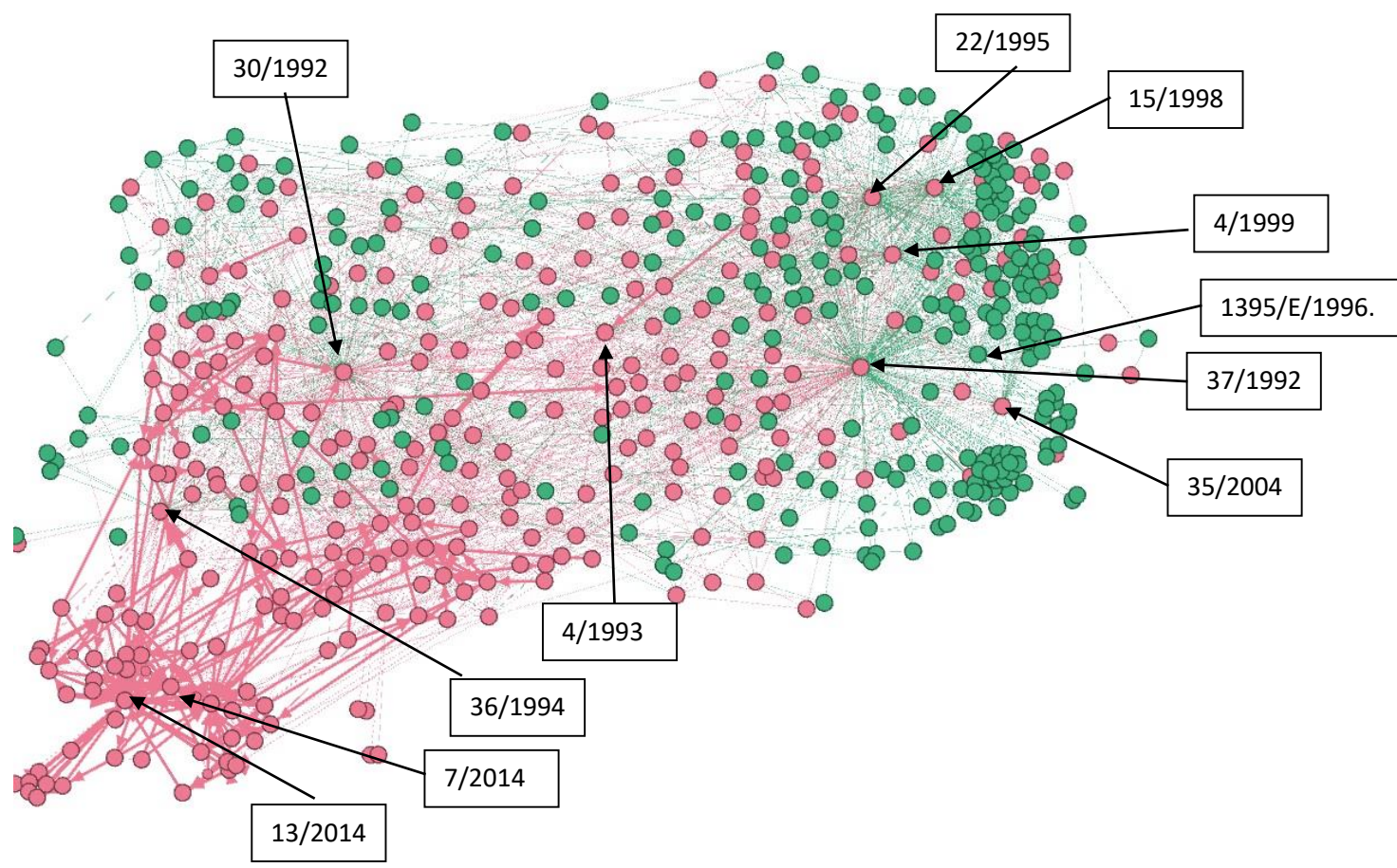
Wagner-Döbler, Roland; Philipps, Lothar. 1992. Präjudizien in der Rechtsprechung: Statistische Untersuchungen anhand der Zitierpraxis deutscher Gerichte. *Rechtstheorie*, vol. 23, no. 2: 228–242

Whalen Ryan: Legal Networks: The Promises and Challenges of Legal Network Analysis, *Michigan State Law Review*, 2016:539-565

Zódi Zsolt: Jogi szövegtípusok, *Magyar Jogi Szaknyelv*, 2017/2. 20-29.

Zódi Zsolt: A korábbi esetekre történő hivatkozások mintázatai a magyar bíróságok ítéleteiben, *MTA Law Working Papers* 2014/1. https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_01_Zodi_Zsolt.pdf

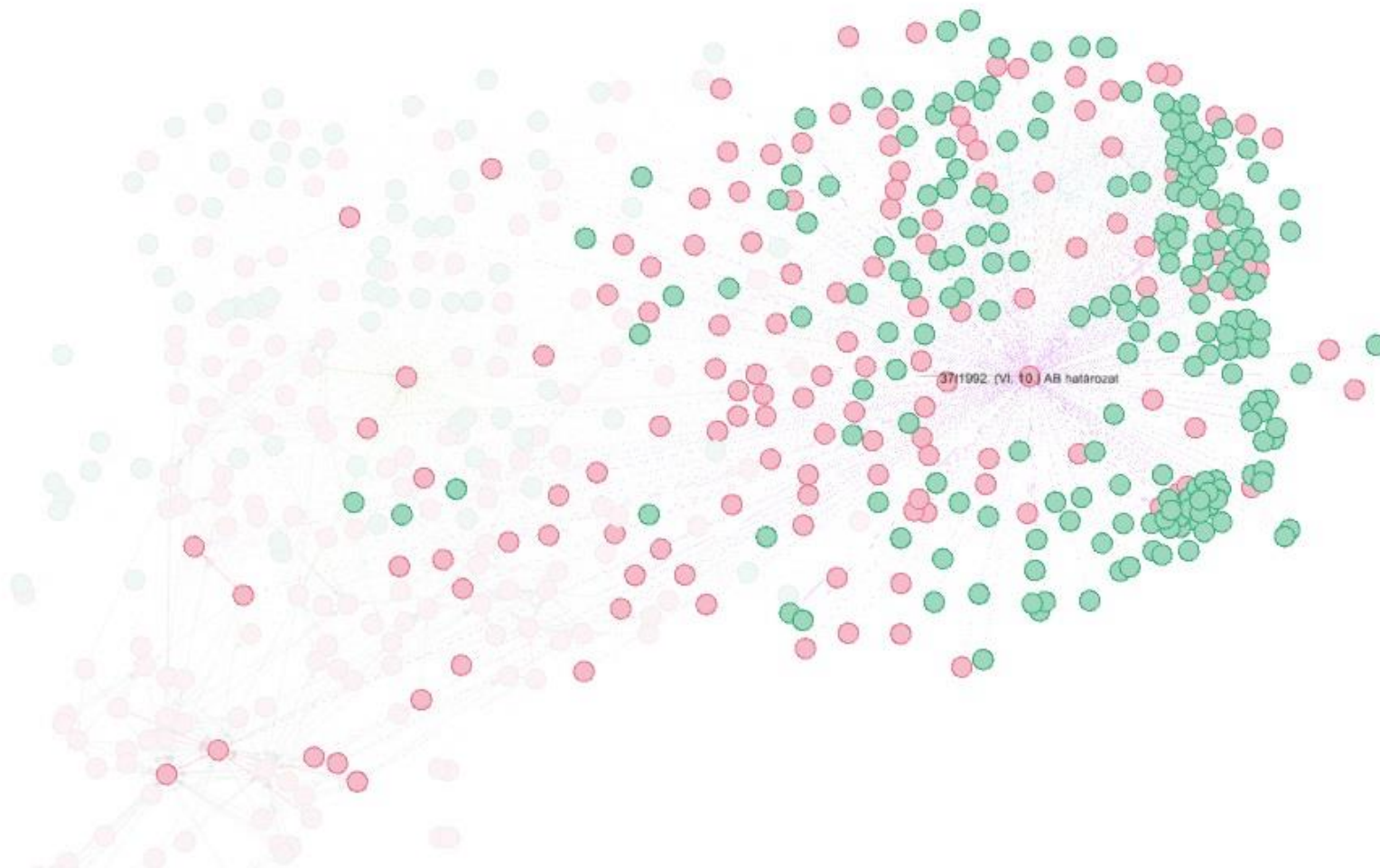
1. melléklet

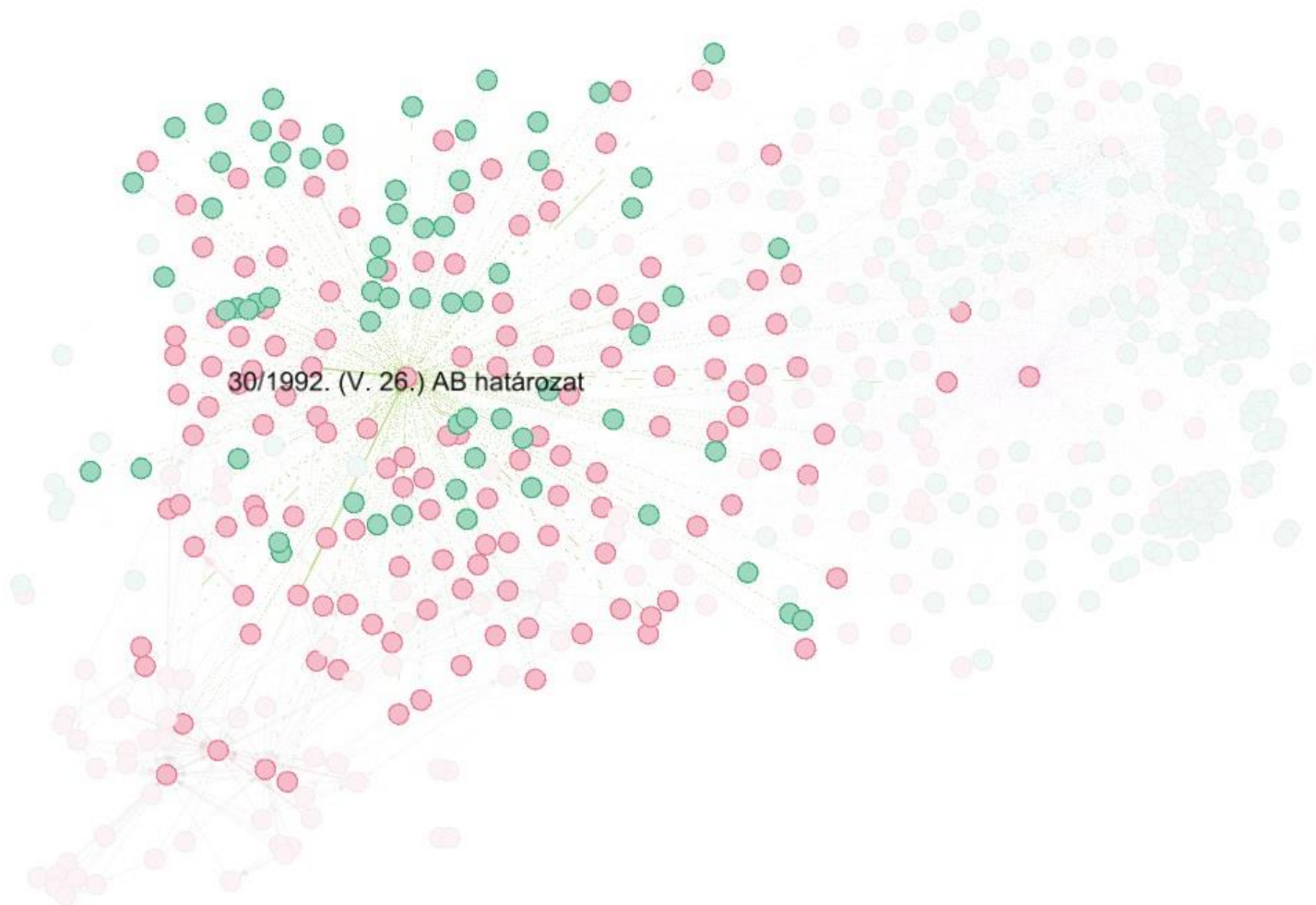
1. melléklet

A szólásszabadság határozatok nagy, teljes algráfja

2. melléklet A 37/1992-es határozatra hivatkozó határozatok

3. melléklet: a 30/1992-es határozatra hivatkozó határozatok

© **Zódi Zsolt**

MTA Law Working Papers

Kiadó: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Székhely: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Felelős kiadó: Boda Zsolt főigazgató

Felelős szerkesztő: Körtvélyesi Zsolt

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Kecskés Gábor, Szilágyi Emese

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

E-mail: mta.law-wp@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515